Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 21 июнь
ПАЙШАНБА
№ 140 (4.933).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлислари тўғрисида АХБОРОТ

20 июнь куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессияси ўз ишини давом эттирди.

Мажлисни Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси М. И. Иброҳимов очди.

Сессия секретариатининг тушган саволлар, телеграммалар, мурожаатномалар тўғрисидаги ахборотн тингланди.

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари навбатдаги масалаларни кўриб чиқишга ўтадилар. Ўзбекистон ССР баъзи вилоят ва Тошкент шаҳар судларининг аъзолари сайланди.

Сессияда Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳуриятининг суверенитети тўғрисида декларация қабул қилинди.

Депутатлар қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари доимий комиссияси раиси депутат Э. Х. Халиловнинг Ўзбекистон ССРнинг баъзи қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш ҳақидаги, шунингдек савдода суиистеъмоллар ҳамда чайқовчилик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисидаги маърузасини тингладилар.

Музокараларда Ўзбекистон ССР халқ депутатлари К. Баҳриев, З. Нуриддинов, П. И. Саидазимов, Ю. Нишонов, З. Иброҳимова, А. Ҳ. Тожиев, З. Т. Тўлаев, Т. Баркашев, А. А. Юсупов, Т. Ш. Ширинқулов ва бошқалар қатнашдилар.

Ўзбекистон ССР Президентини таъминлаш, унга хизмат қилиш ва уни муҳофаза этиш тўғрисидаги масала муҳокама қилинди. Депутатлар тегишли қарор қабул қилдилар.

Ўзбекистон ССР Табиатни муҳофаза этиш давлат комитетининг ҳуқуқий мақомини ўзгартиришга доир қарор қабул қилинди — унга бошқарувнинг идорадан юқори турувчи органи ваколатлари берилди ва энди у бевосита Ўзбекистон ССР Олий Советига бўйсунади.

Халқ депутатлари Ўзбекистон ССРнинг Конституцион комиссиясини туздилар.

Қозоғистон ССР Олий Советининг Ўрта Осиё жумҳуриятлари парламентлари ва ҳукуматларига мурожаати юзасидан қарор қабул қилинди.

Депутатлар Ўзбекистон ССРда Мулкчилик тўғрисидаги қонун лойиҳасини муҳокама қилишга қайтдилар. Қонун лойиҳаси янги мулоҳазалар ва қўшимчалар тушганлиги муносабати билан биринчи муҳокамада қабул қилинди ва у доимий комиссияга узил-кесил ишлаб чиқиш учун юборилди, ушбу қонун лойиҳаси келаси сессияда тасдиқланадиган бўлди.

Халқ депутатлари Ўзбекистон ССРда Ер тўғрисидаги қонунни қабул қилдилар.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг «Халқ сўзи» рўзномасини нашр этиш тўғрисида қарор қабул қилинди.

Сессияда Ўзбекистон ССР Олий Советининг СССР Президенти М. С. Горбачевга ва СССР Олий Советига мурожаатномаси қабул қилинди. Унда СССР Олий Совети Мудофаа ва давлат хавфсизлиги масалалари комитетининг граждан министрликлари ва идоралари таркибига кирадиган ҳарбий қурилиш бўлинмаларини тарқатиб юбориш ҳақидаги қарори маъқулланади. Ўзбекистон ССР халқ депутатлари мамлакат Президенти ва парламентини ушбу қарор амалга оширилишини тезлаштиришга чақирдилар.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Олий Советининг Мудофаа масалалари ва ҳарбий хизматчиларни ижтимоий ҳимоя қилиш комиссиясини тузиш тўғрисидаги қарорни тасдиқладилар.

Сессияда Турсунзода шаҳридаги алюминий заводи теварагидаги районларда экология муҳитини яхшилаш юзасидан Тожикистон ССР Олий Советига мурожаатнома қабул қилинди.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг доимий комиссияларининг номини доимий комитетларга айлантириш тўғрисида қарор қабул қилинди. Шу муносабат билан Ўзбекистон ССР Конституциясига тегишли ўзгартишлар киритилади.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Олий Советининг фаолият кўрсатиши билан боғлиқ бошқа бир қанча масалаларни муҳокама қилдилар.

Шу билан ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессияси ўз ишини тугатди.

Россия партия конференцияси тўғрисида АХБОРОТ

1990 йил 19 июнь куни Москвада, Кремлдаги Съездлар саройида эрталаб соат 10 да Россия партия конференцияси иш бошлади. Конференцияни КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби, КПСС Марказий Комитети Россия бюросининг раиси ўртоқ М. С. Горбачев очди.

Делегатлар конференциянинг раҳбар органлари: ҳайъатини, котибиятини, таҳрир ва мандат комиссияларини сайладилар.

Батафсил фикрлашиб олинганидан сўнг иш тартиби ва кун тартиби тасдиқланади:

1. Ҳозирги пайт ва Россия Федерацияси Коммунистик партиясини тузиш тўғрисида.

2. КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига Ҳаракат дастури ва КПСС Устави лойиҳалари ҳақида.

Кундузги мажлисда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков раислик қилди. Конференция қатнашчилари М. С. Горбачевнинг «Россия ва бутун мамлакат тақдири учун масъулият билан» маърузасини тингладилар.

Сўнгра Россия партия конференцияси тайёргарлик комитетидан — И. П. Осадчий, «КПССдаги демократик ҳаракат дастури»дан — В. Н. Лисенко, «КПССдаги марксча ҳаракат дастури»дан — А. И. Колганов, Россия коммунистлари ташаббускор съездидан — В. А. Тюлькин қўшимча маъруза қилдилар.

Муҳокама қилинаётган масалалар юзасидан музокараларда Забайкалье темир йўлининг Читадаги Е. М. Ярославский номли локомотив депоси тепловоз машинисти В. И. Ладигин, КПСС Мурманск вилоят комитетининг биринчи котиби С. Л. Серокуров, Мордва АССР Саранскдаги «Резинотехника» заводи партия комитетининг котиби Н. Ф. Сульдяйкин, Вологда областидаги Усть-Кубинский районидаги ўрта мактаб директорининг ўринбосари Т. И. Ляпакова қатнашдилар.

Кечки мажлисда баҳслар давом этди.

КПСС Марказий Комитетининг котиби, КПСС Марказий Комитети Россия бюросининг аъзоси Ю. А. Манаенков раислик қилди. Музокараларда КПСС Саратов шаҳар комитетининг биринчи котиби, халқ депутатлари шаҳар Советининг раиси В. Г. Головачев, КПСС Ленинград область комитетининг биринчи котиби Б. В. Гидаспов, Волгабўйи — Урал ҳарбий округи қўшинларининг қўмондони А. М. Макашов, КПСС Калуга область Обнинск шаҳар комитетининг биринчи котиби Г. И. Скляр, Татаристон АССР Зеленодольск шаҳридаги А. М. Горький номли завод кемасозлари бригадири Е. И. Яркин, КПСС Кемерово вилоят комитетининг биринчи котиби А. Г. Мельников сўзга чиқдилар.

Юксак мукофот

ТОШКЕНТ. Ўзбекистон жумҳуриятининг Президенти И. А. Каримов Самарқанд область Нурота районидаги қоракўлчиликка ихтисослашган «Қизилча» давлат наслчилик заводининг директори Мирзаи Нурбоевга кўкракка тақиладиган «СССРда хизмат кўрсаттан қишлоқ хўжалиги ходими» нишонини топширди. Бу юксак унвонга у чорвачиликни ривожлантиришга қўшган катта ҳиссаси учун мамлакатда биринчи бўлиб сазовор бўлди.

М. Нурбоев бундан ўн саккиз йил муқаддам қолоқ хўжаликни бошқаришга киришган эди. Эндиликда мазкур хўжалик Ўзбекистондаги энг рентабелли жамоалардан бирига айланди. Болалигидан бошлаб чўпонлик қилган бу заҳматкаш инсон ўз касбининг машаққатларини жуда яхши билади. У раҳбарлик қила бошлагандан буён давлат наслчилик заводи ҳудудида касалхона, шифокорлик пунктлари, болалар боғчаси, иккита ўрта мактаб биноси, чўпонлар фарзандлари учун интернат, минг квадрат метр ҳажмда уй-жой бинолари барпо этилди, хўжаликнинг марказий қўрғонига водопровод орқали ичимлик сув келтирилди.

Хўжалик меҳнаткашлари бундай ғамхўрликка жавобан ҳалол меҳнат қилмоқдалар.

«Қизилча» давлат наслчилик заводи ўн марта Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида ғолибликни қўлга киритишга сазовор бўлди.

Самарқанд вилояти коммунистлари Мирзаи Нурбоевга катта ишонч билдириб, уни КПСС XXVIII съездига делегат қилиб сайладилар.

Суратда: мукофотни топшириш пайти.

Р. ШАҒАЕВ олган сурат

(ЎзТАГ).

«Космос—2083» учирилди

1990 йил 19 июнь куни Совет Иттифоқида «Союз» учирувчи-ракетаси ёрдамида Ернинг навбатдаги сунъий йўлдоши «Космос—2083» учирилди.

(ТАСС).

РОССИЯ КОММУНИСТЛАРИ: ЙЎЛНИ ТАНЛАШ ПАЙТИ

19 июнь куни Кремлдаги Съездлар саройида Россия партия конференцияси иш бошлади.

Партиянинг, Россия Федерациясининг, бутун мамлакатнинг, қайта қуришнинг тақдири тўғрисида чуқур ўйлар, жиддий ташвишлар, минглаб долзарб саволларни КПСС XXVIII съездининг делегатлари — конференция қатнашчилари ўзлари билан пойтахтга олиб келдилар. Улар баҳс-мунозаралар давомида барча мулоҳазалар ва фикрларни ҳисобга олиб, энг кўп даражадаги рўйростлик ва партиявий ўртоқлик муҳитида жўн бўлмаган жавобларни ва ечимларни, жипслашиш йўлларини топишларига тўғри келади.

КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби, КПСС Марказий Комитети Россия бюросининг раиси **М. С. Горбачев** конференцияни очар экан, Россия Федерацияси партия ташкилотларидан 2768 киши партия XXVIII съездига делегат этиб сайланганлигини, айни шулар конференциянинг делегатлари эканликларини маълум қилди. Ҳозир конференция ишида 2744 делегат қатнашмоқда, 200 ишчи ва деҳқон таклиф этилган, уларни партия ташкилотлари анжуманга юборганлар. Иттифоқдош жумҳуриятлар Компартияларининг вакиллари ҳам келишган.

Конференциянинг вакиллар кенгаши тавсия этган ҳайъати сайланади.

Сўнгра эрталабки мажлис қатнашчилари конференциянинг ишчи органларини тузишга киришдилар.

Делегатлар кун тартибини ва иш тартибини кўриб чиқдилар. Делегациялар вакиллари кенгашининг таклифига мувофиқ конференция қатнашчилари муҳокамасига икки масала қўйилди: ҳозирги пайт ва Россия Федерацияси Коммунистик партиясини тузиш тўғрисида, КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига Ҳаракат дастури ва КПСС Устави лойиҳалари ҳақида. Шу масалалар юзасидан ягона маъруза қилиш ва сўнгра умумий муҳокама ўтказиш таклиф этилди.

Сўзга чиққан кишилар бир қанча таклифларни айтдилар.

М. С. Горбачев муҳокамага якун ясади. У делегатларга партия ташкилотларида, конференция арафасида делегациялар вакилларининг кенгашида бўлиб ўтган мунозаралар тўғрисида ахборот берди, делегациялар вакиллари кенгаши таклиф этган кун тартиби хусусида ўз нуқтаи-назарини асослаб берди.

Натижада шу кун тартиби конференция қатнашчилари томонидан тасдиқланди.

М. С. Горбачев «Россия ва бутун мамлакат тақдири учун масъулият билан» мавзусида маъруза қилди.

Тайёргарлик комитети номидан **И. П. Осадчий** сўзга чиқди.

Сўнгра, келишилганидек, делегатлар қўшимча докладларни тингладилар. «КПСС демократик дастури»дан С. Оржоникидзе номли Москва авиация институти доценти **В. Н. Лисенко**; «КПССдаги марксча дастур»дан — **А. И. Колганов** сўзга чиқдилар, яқинда Ленинградда бўлиб ўтган «Россия коммунистлари ташаббус съезди» позициясини «Авангард» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси партия комитетининг котиби **В. А. Тюлькин** баён қилиб берди.

Шундан сўнг музокаралар бошланди. Делегатлар РСФСР Коммунистик партиясини тузиш ғоясини қўллаб-қувватладилар. Баъзи нотиқлар КПСС Марказий Комитети Россия бюроси умидларни оқламади, ўз зиммасига юклатилган вазифаларни бажармади, деб таъкидладилар. Бўлажак Компартия КПСС доирасида қолиши ва иттифоқдош республикаларнинг барча Компартиялари билан тенг шароитда КПССнинг ягона Устави негизида ва программ мақсадлар муштараклиги билан ҳаракат қилиши лозим. Партиядаги танглик, хусусан бошланғич партия ташкилоти амалда унинг иккинчи даражали қисми, юқори партия органларига итоаткор «машина» бўлиб қолганлиги оқибатида юз берганлиги таъкидланди. Тарқиб топган ўзаро муносабатлар системаси бошланғич партия ташкилоти ва умуман партия ҳаётига ҳалокатли таъсир қилди. Делегатлар бошланғич партия ташкилотларидаги коммунистларнинг кайфиятлари тўғрисида гапириб, улар КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари партиянинг бўлажак XXVIII съездида қайта қуриш йилларида амалга оширган ишлари тўғрисида шахсан ҳисоб беришларини талаб қилаётганликларини айтдилар.

Нотиқларнинг фикрича, Россия Компартиясининг қатъияти энг аввало иттифоқдош жумҳуриятлар ўртасида ўзаро муносабатларнинг янги системасини барпо этишда намоён бўлиши лозим. Нутқларда Ленинграддаги ташаббус съезди қарорлари танқид қилинди.

Жамиятдаги барча структуралар орасида армия билан флот моҳиятини ва шакли жиҳатидан давлатнинг энг ёрқин рамзларидир, деб таъкидланди конференцияда. Кимки давлатни таг-тубигача вайрон қилишни хоҳласа, Қуролли Кучларни, Ички ишлар министрлиги ва Давлат хавфсизлиги комитетини ёмонлай бошлайди. Армия ва флот коммунистлари Марказий Комитет, Сиёсий бюро ва ҳукуматнинг ўз ҳимоячиларига нисбатан ҳаракатсизлигидан ғазабланмоқдалар.

Конференция 20 июнда ўз ишини давом эттирди.

* * *

Делегатлар кечқурун В. И. Ленин мавзолейига гулчамбар қўйдилар.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ИҚТИСОДИЙ МУСТАҚИЛЛИГИ ХУСУСИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида жумҳуриятнинг иқтисодий мустақилликка ва бошқариб туриладиган бозор иқтисодиётига ўтиши масалалари хусусида кенгаш бўлганлиги илгари хабар қилинган эди.

Кенгашда Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов нутқ сўзлади.

Мамлакатда юзага келган мураккаб вазиятда реал ҳаётга таяниш, умумий, мавҳум ҳамда биландпарвоз сўзларга асосланиб эмас, балки конкрет шароит, реал имкониятларга амал қилиш энг муҳим ишдир. Асосийси эса оёқда маҳкам туришимиз, халқ билан доимий равишда маслаҳатлашишимиз, унинг ҳаётини яхшилаш учун аниқ-равшан йўлларни излашимиз ва топишимиз керак, деб таъкидлади у.

Бугунги кунда, энг аввало, бир дақиқани ҳам бой бермасдан иқтисодий масалаларни ҳал этиш керак.

Биз учун асосий йўналиш, барча вазифаларни ҳал этиш калити — Ўзбекистоннинг реал сиёсий суверенитети ва иқтисодий мустақиллигини таъминлашдир. Ўзбекистон Компартияси XXII съездида ушбу тушунчаларнинг моҳияти тўғрисида батафсил гаплашиб олинди.

Мустақиллик жумҳуриятга ўз халқининг фаровонлигини яхшилашдек ҳаётий муҳим масалаларни ҳал этиш, вужудга келтирилган имкониятлар ва ресурсларни тўлалигича мустақил равишда режалаштириш ва улардан фойдаланиш ҳамда ўз халқининг фаровонлиги йўлида ва ўзаро фойдали негизда марказ билан, бошқа жумҳуриятлар ва хорижий мамлакатлар билан ўз муносабатларини мустақил ўрнатиш имконини беради.

Хўш, бу вазифани аниқ бажариш мумкинми? Ҳа, аниқ бажариш мумкин, бундан бошқа йўл йўқ. Агар биз аввал бўлганидек, жумҳуриятимиздан арзимаган нархда иложи бўлган барча нарсаларнинг ташиб кетилиши билан муроса қилишни хоҳламасак, марказда бизга нимани лозим ва етарли деб ҳисоблашлари билан муроса қилишни хоҳламасак, шундай йўл тутишимиз зарур. Бошқа иложимиз йўқ.

Аниқ иқтисодий ҳисоб-китоблар сиёсий ва иқтисодий мустақилликка ўтиш ушбу вазифанинг бутун мураккаблиги ва ниҳоятда қалтислигини ҳисобга олганда, айни вақтда бозор иқтисодиёти жорий этилиши билан осон кечиши мумкин эмаслигини кўрсатмоқда. Лекин ана шу мустақилликкина бугунги жамиятимизда йўқ бўлган нарсаларни — ҳақиқий меҳнат қилишга интилишни, самарали иш учун моддий омилларни беришга қодир. Бунда — ўтмишда ҳам, ҳозир ҳам, келажакда ҳам — бутун муаммонинг моҳияти яширинган. Кўп йиллик аччиқ тажриба қандай таёқ остида ишламайлик — хоҳ у план бўлсин, хоҳ давлат буюртмаси ёки давлат йўли билан маҳсулот етказиб бериш бўлсин — фақат арзимаган самара келтиришини кўрсатиб турибди. Чунки бундай система инсоннинг ижодий ташаббусини фалаж қилади, ундаги эгалик ҳиссини йўқотади. Норозилик келтириб чиқаради.

Халқнинг энг яхши фазилатлари намоён бўлиши учун йўл очиш керак — бу ўз кучига ишонч, ҳақиқий меҳнатдан манфаатдорлик, ўзи учун масъулият ҳисси бўлиб, бу масъулиятни бошқа ҳеч кимнинг зиммасига юклаш мумкин эмас. Ўн йиллар мобайнида одамларда инқирозга юз тутган ана шу ҳис-туйғуларни уйғотиш сиз билан бизнинг вазифамиздир.

Буни қандай қилиш керак, ҳар бир ишчи, деҳқон ва хизматчига рўй бераётган жараёнларнинг моҳиятини қандай етказиш ва тушунтириш керак?

Бизга мустақиллик керак. Бинобарин, ҳар доим, ҳамма даврда ва барча тузумларда мулк ҳуқуқи ҳам иқтисодий, ҳам сиёсий мустақилликнинг ҳал қилувчи шарти бўлган. Бу нима дегани? Агар мен нимагадир эга бўлсам, ана шу мулкдан ўз манфаатларим йўлида фойдаланаман ва уни тасарруф этаман, демак, мен мулк эгасиман. Худди шу ерда менинг шахсий эркинлигим, мустақиллигим ва айни вақтда жамиятдаги бошқа одамлар орасидаги ўзаро алоқаларимнинг асоси бор. Айни пайтда эгалик ҳуқуқи фақат моддий бойликларгагина тааллуқли эмас. Бу ақлий қобилиятга ҳам тааллуқлидир. Мустақил шахсларнинг уйғунлиги эса бутун жамият мустақиллигининг асосидир.

Жумҳуриятда мулк билан боғлиқ ишларнинг аҳволи қандай? Сизларнинг ҳаммангиз жумҳурият идоралари ўз ҳудудидаги барча ишлар ва нарсалар учун жавоб бериши хусусида минг марталаб эшитгансиз ва ўқигансиз. Лекин ишларнинг аҳволи аслида қандай?

Агар иқтисодий қувватимизни ташкил этадиган барча асосий фондлар бугунги кунда юз миллиард сўм ҳисобланса, ҳозир амал қилаётган тартибга кўра, қарийб 30 миллиард сўм пул Иттифоқ тобелигидадир. Ишлаб чиқаришнинг асосий фондларида эса бу мутаносиблик янада ёмон. — Бу соҳада маблағларнинг бешдан икки қисми Иттифоқ тобелигида, шу жумладан саноатда ана шу маблағларнинг деярли 70 фоизи, транспортда ҳамда моддий-техника таъминотида, илм-фанда 30 фоизга яқини Иттифоқимизга тегишли.

Зотан, Конституцияга кўра, барча давлат мулки (бу ҳамма асосий фондларнинг деярли 90 фоизини ташкил этади) «Бутун совет халқига» тегишлидир — Қонунда худди шундай деб ёзиб қўйилган. Модомики, жумҳуриятимиз ўз бойликларини тасарруф эта олмас экан, унинг қандай масъулияти ҳақида, жумҳурият халқининг қандай мулки ҳақида гап бориши мумкин?

Ҳозир жумҳурият Олий Советининг доимий комиссияларида бутун тарихимиз давомида биринчи марта Ўзбекистон ССРнинг Мулкчилик тўғрисидаги Қонуни тайёрланиб бўлинмоқда. Бу чинакам мустақиллик сари ташланган дастлабки қадам, иқтисодий ўзаро муносабатларга мутлақо янги ёндашув бўлади.

Бунда энг муҳим нарса нима?

Биринчи: жумҳурият мулки мустақил ва у федерациядан ажратилган.

Иккинчи: ўлкамиз замини, ер ости бойликлари, корхоналари ва ташкилотлари Ўзбекистон ССРнинг мутлақо ўз мулки ҳисобланади. Ана шу бойликларимиз мустақиллигимизни, жумҳуриятимизнинг маданий ва тарихий қадриятларини таъминлайди.

Учинчиси, Ўзбекистонда мулкчиликнинг хилма-хил шаклларини ривожлантираверииш кўзда тутилмоқда. Бу шакллар тенг ҳуқуқли бўлиши керак.

Бу — мазкур муаммога жуда умумий ёндашувнинг, уни ҳал этишнинг асоси эканини тушуниб турибсизлар. Бу масаланинг ҳал этилишини орқага суриб бўлмайди, аммо шу билан бирга, у ҳар томонлама пухта, чамалаб ўйлаб кўрилиши керак.

Саноат, қурилиш, деҳқончилик саноати мажмуи, ашёвий моллар ишлаб чиқариш соҳаларининг етакчи тармоқларидаги корхоналар жумҳуриятнинг мулки бўлиши кераклиги ҳозир равшан. Шу билан бирга бу корхоналарни бизга амалий равишда топшириш навбати ва тартибини аниқ белгилаш зарур.

Жумҳуриятнинг табиий бойликларидан фойдаланиш билан боғлиқ бўлган барча хом ашё тармоқлари ҳам жумҳуриятнинг мулки бўлиши кераклиги шубҳасиз. Бинобарин, бу бойликларни Ўзбекистоннинг ўзи тасарруф қилади. Албатта, Иттифоқ министрликлари, идоралари билан ўзаро алоқа боғлаб, тасарруф қилади, чунки айрим ишлаб чиқаришларни биз ўзимиз мутлақо юксалтира олмаймиз. Аммо бу иш ўзаро манфаатли асосда бўлиши керак. Шу билан бирга жумҳурият хом ашё бойликларининг хўжайини, мулкдор бўлиши, Иттифоқ идораси эса таклиф этилган шерик бўлиши лозим. Бу соҳада жумҳурият ҳал қилувчи роль ўйнайдиган бўлади.

Хўш, ҳозир ишларнинг аҳволи қандай? Кимё маҳсулотидан тортиб, бизнинг асосий бойлигимиз бўлган пахта толасигача 90—100 фоизи хом ашё сифатида қайта ишлаш учун бошқа регионларга ва чет элларга жўнатилмоқда. Жумҳуриятда қазиб олинаётган мис, қўрғошин, руҳ ва бошқа рангли металларнинг ярмиси олиб кетилмоқда. Олтинга келганда, унинг ҳаммаси мамлакатнинг валюта фондига бориб тушмоқда.

Мулкчилик ҳуқуқига ёндашувнинг тубдан ўзгартирилиши бизнинг иттифоқдош жумҳуриятлар ва марказ билан ўзаро муносабатларимиз мазмуни ҳамда характерини тубдан қайта кўриб чиқишни мантиқан талаб қилади, зеро бусиз сиёсий ва иқтисодий мустақиллик ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Бир томондан бизни Ўзбекистон суверен давлат, деб ишонтириб келдилар ва ҳозир ҳам ишонтирмоқдалар. Бу гап ҳатто СССР ва Ўзбекистон ССР Конституцияларига ёзиб қўйилган. Бироқ иккинчи томондан, Иттифоқ идораларининг сон-саноқсиз низомлари ва йўл-йўриқлари жумҳуриятнинг

(Давоми иккинчи бетда).

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ИҚТИСОДИЙ МУСТАҚИЛЛИГИ ХУСУСИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

қўл ва оёғини боғлаб қўйганлиги ҳар бир кишига равшан. Биз ҳатто бир ёки икки минг тонна пахта толасини бир неча Иттифоқ идораларининг ижозатисиз ўз билганимизча сота олмаймиз!

Жумҳуриятнинг Иттифоқ таркибидаги суверенитети қонуний даражаси қайси ҳуқуқий ва иқтисодий асосга таянади?

Бизнинг бу хусусдаги фикримиз равшан. Биз Иттифоқ тарафдоримиз, аммо жумҳуриятнинг чинакам сиёсий суверенитети ва иқтисодий мустақиллиги таъминланиши керак. Жумҳуриятнинг ўзи ихтиёрий равишда берадиган масалаларгина Иттифоқ ва унинг марказий идоралари ҳуқуқ доирасига кириши керак. Бу муаммоларнинг барча сиёсий ва ҳуқуқий нозик жиҳатларига тўхталмай, шуни айтмоқчиман: жумҳуриятнинг қонун чиқарувчи олий органи ҳуқуқшуносларни, тарихчиларни, иқтисодчиларни, миллий масалалар билан шуғулланувчи мутахассисларни, жамоат ташкилотларини жалб қилиб, Ўзбекистоннинг янгиланган федерациядаги ўзаро муносабатлари қандай бўлиши кераклигини синчиклаб кўриб чиқиши керак. Энг муҳими эса — янги Иттифоқ шартномасини ишлаб чиқишга тезроқ киришиш лозим. Янги Иттифоқ шартномаси имзоланмай туриб, СССР Олий Советининг маҳаллий ўз-ўзини бошқариш тўғрисидаги ваколатларни фарқлаш тўғрисидаги ва кейинги вақтда қабул қилинган бошқа ҳар қандай қонунлари ишлай олмайди. Иттифоқ шартномаси мамлакатни кутқариб қолиши, уни инқирозлардан чиқариб олиши мумкин бўлган бирдан-бир асос бўла олади.

Ҳаёт бир жойда турмайди, у кун сайин, соат сайин минглаб янги саволларга аниқ жавоб кутади. Хўш, мана шундай шароитда биз қандай иш тутишимиз керак? Умри тугаган ҳуқуқий қоидалар ва низомларнинг ҳарфига кўр-кўрона итоат қилиб, шу тариқа янги ижтимоий можароларни келтириб чиқарайликми ёки ҳозирги кун талаблари ва воқеликларини эътиборга олиб, қарорлар қабул қилайликми? Биз ҳаракат қилишимиз зарур, деб ҳисоблаймиз ва ҳозирнинг ўзидаёқ дастлабки қадамларни қўйдик. Чунончи, яқинда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузурида хом ашё ва енгил саноат маҳсулотлари таъминоти ҳамда уларни сотиш бош бошқармаси — «Узглавлегснабсбит»ни ҳамда ташқи савдо ва хорижий мамлакатлар билан алоқа давлат комитетини ташкил этиш тўғрисида Президентнинг Фармонлари эълон қилинди.

Бу чоралар кўрилишини нималар тақозо этди? Ўтмишда Иттифоқ идораларидаги ҳаддан ташқари марказлашув оқибатида қандай тартибсизлик вужудга келганига бир назар ташланг. Хом ашё бойликларини ҳисобга олиш ва тақсимлашнинг барча масалаларини маҳаллийлаштиришга оид тадбирлар ҳам ёрдам бермади. Аслида олтита Иттифоқ ва жумҳурият ташкилоти мавжуд бўлишига қарамай, енгил саноат хом ашёсини тақсимлаш ва реализация қилишни мувофиқлаштиришга эришилмади. Жумҳуриятнинг манфаатлари ҳақида ҳеч ким ўйламади, қимматбаҳо хом ашё қаёққа кетаётганини ҳеч ким назорат қилмади. Мана шунинг оқибатида пахта толаси ва қоракўлнинг 90 фоизи, табиий жуннинг 71 фоизи, синтетик толанинг 93 фоизи, пилла ва чармнинг анчагина қисми арзимас баҳо билан жумҳуриятдан олиб кетилаверди. Ички бозорда ҳам, жаҳон бозорида ҳам кўплаб талаб қилинаётган мана шу ғоят қимматли хом ашёнинг кўпчилик қисми Шарқий Европа мамлакатларига экспорт қилинмоқда, улар эса бу маҳсулотларни жаҳон нархларида капиталистик фирмаларга сотмоқдалар.

Ҳолбуки, ўзимиздаги кўпгина корхоналарга хом ашё етишмаяпти, биздан олиб кетилган ресурслардан тайёрланган молларни эса жумҳурият бошқа регионлардан ва чет эллардан уч ҳисса ортиқ нарх билан сотиб олмоқда.

Бизнинг ўз бойликларимизга бундай муносабат, юмшоқ қилиб айтганда, нақадар бемаъниликларга олиб бориши мумкинлигини шундай бир мисолдан билса бўлади. Ҳар йили жумҳурият марказнинг топшириғини бажариб, Шарқий Европа мамлакатларига 400-430 минг тонна миқдорида пахта толаси жўнатмоқда. Бизнинг корхоналаримиз бу маҳсулот учун валюта ажратмаларини 1987 йилдагина, шунда ҳам оз миқдорда ола бошлади. Чунончи 1988 йилда Иттифоқ бизга ажнабий валютада 78 миллион сўм пул тўлади. Бу етказиб берилган тола қийматининг бешдан бир қисмига ҳам етмайди. 1989 йилда 130 миллион сўм тўлади. Шу йилнинг биринчи кварталида экспорт қилувчи корхоналар 77 миллион сўм пул олди. Олинган пулнинг 70-80 фоизини бешинчи категория деб аталган ва аслида ҳеч нарса сотиб олиб бўлмайдиган валюта ташкил этганлиги сир эмас. Бироқ ҳақиқатда бизнинг корхоналаримиз шу пулдан ҳам маҳрум этилди, чунки Иттифоқ ташкилотлари бу валютани ўз мақсадлари учун тўла-тўкис ишлатиб юбордилар. Бутун мана шу давр мобайнида жумҳурият мазкур маблағдан атиги 50 миллион сўмни ишлатишга муваффақ бўлди, ҳозиргача яна имзоланган 32 миллион сўмлик шартнома бор, пахта тозалаш тармоғининггина корхоналари ҳисобида қолган пул эса 180 миллион сўмдан ошади. Бу йил ҳаммаси бўлиб, ростини айтганда, тахминан ярим миллиард сўмлик мана шундай валюта тушиши кутилмоқда. Бизга маълум бўлмаган қандай мулоҳазалар билан Иттифоқ идоралари бизнинг бу йилги деярли ҳамма пахтамизни бешинчи категория валютага сотиб юборганлар.

Энди бўлса ўша ташкилотларнинг ўзи 1 июлдан бошлаб корхоналаримизнинг варақаларини ҳаракатсиз қилиб қўйишни ва сўнгра бутунлай йўққа чиқаришни мўлжалламоқдалар, бунга асло қўшилиб бўлмайди. Бинобарин янги тузилган комитет, ташқи иқтисодий банк Госплан билан, Қишлоқ хўжалиги давлат-кооператив комитети ва бошқа манфаатдор ташкилотлар билан биргаликда зудлик билан қатъий ҳаракат қилиб, варақаларда мавжуд бўлган маблағдан 25-27 июнгача фойдаланиш имкониятини топишлари керак.

Айни пайтда ташкил этилган «Узглавлегснабсбит» иккинчи ярим йилликда бешинчи категория валюта учун маҳсулот етказиб берилиши кўзда тутилган шартномаларни пухта тафтиш қилиши лозим. Бунинг маъноси шуки, Иттифоқ ташқи савдо ходимлари биз етказиб берадиган маҳсулотларга қуруқ қоғоз билан ҳақ тўламоқчи бўлсалар, унда жумҳуриятимиз ўзининг чораларини кўради: пахтамиз ва бошқа хил молларимизни ҳақиқий, қатъий валютага сотиб олишни истаётган харидорлар керагидан кўп ва биз улар билан ўзимиз шартнома тузамиз. Биз чет элга 120-130 минг тонна тола етказиб беришимиз керак. Бу эса ҳозирги оғир шароитда республикага жуда зарур бўлган 150-200 миллион доллар демакдир.

«Узглавлегснабсбит» ташкилотига иккинчи ярим йилликда мамлакатнинг бошқа регионларига пахта толаси етказиб бериш учун тузилган битимларни пухта кўриб чиқиш вазифаси ҳам топширилади. Масала қуйидагича ўртага қўйилган: биз шерикларимиз ўз мажбуриятларини қатъий бажарган ҳамда бу муносабатлар фойдали ва тенг ҳуқуқли бўлган тақдирдагина уларнинг илтимосини қондирамиз.

Кейинчалик биз барча ресурсларимиз сарфланадиган устун жиҳатларни пухта аниқлаб олишимиз зарур. Бунда биринчи галда нефть ва нефть маҳсулотлари, дон ва ун, гўшт, сут, қанд-шакар ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари, шунингдек ёғоч-тахта, металл, асбоб-ускуналар ва техника харид қилишимиз зарурлигига асосланишимиз лозим. Бизга ишлаб чиқаришнинг илмий-техникавий даражасини ошириш, одамларни иш билан таъминлаш учун замонавий ихчам технологиялар зарур.

Жумҳурият манфаатларини кўзлаб, ягона ташқи иқтисодий сиёсатни ишлаб чиқиш ва уни амалга ошириш Ташқи савдо ва хорижий мамлакатлар билан алоқа давлат комитетининг вазифасига киради. Мазкур ташкилот иқтисодий, савдо-сотиқ, илмий-техникавий ва маданий алоқаларни самарали ривожлантириш учун бутун масъулиятни ўз зиммасига олади.

Айни пайтда комитет министрликлар ва идораларда, маҳаллий Советларнинг ижроия комитетларида чет мамлакатлар билан алоқаларни ривожлантиришга оид ишлар даражасини қатъий назорат қилиб туриши лозим.

И. А. Каримов иқтисодий суверенитетга эришишнинг амалий масалаларига батафсил тўхталди. Иқтисодиётимизнинг ҳаётий қобилиятини таъминлаб турган Иттифоқ қарамоғидаги барча корхоналар ва ташкилотларни жумҳурият мулкига ўтказмай туриб, жумҳуриятнинг хўжалик мустақиллигини тасаввур қилиб бўлмайди.

Энг аввало булар бизнинг хом ашёмизни ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш билан банд бўлган корхоналардир. Сўнгра жумҳуриятимиз иқтисодиётининг асосини ташкил этган қайта ишлаш саноати корхоналари тўғрисида гапирмоқчимиз. Бунда Иттифоқ министрликлари бизга мерос қилиб қолдирадиган жиҳатларни пухта таҳлил этишимиз ва айниқса ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг техникавий даражасига, рақобатбардошлилигига, турдош корхоналар билан муносабатларига, ишлаб чиқаришни тайёрлаш хизмати даражасига сергаклик билан баҳо беришимиз зарур. Биз ўзимиз таъминлаб турган Иттифоқ министрликлари ва идораларини улар жумҳуриятга ўтказилишидан олдин ўлда-жўлда қолдирган барча ишларни тартибга келтиришга мажбур этишимиз керак.

Ҳозирги босқичда Иттифоқ қарамоғида қолдириш мақсадга мувофиқ бўлган тармоқлар ва корхоналар, жумладан ёпиқ тусдаги корхоналар тўғрисидаги масалани алоҳида ҳал этиш керак бўлади. Аммо бунда ана шу корхоналарнинг жумҳуриятимиз билан ўзаро иқтисодий муносабатларини тубдан ўзгартириш лозим.

Биз олтин қазиб олиш саноати сингари тармоқ билан қазиб олинадиган хом ашё, фойдаланиладиган ер, сув, ишчи кучи учун жумҳуриятга муайян миқдорда пул тўланадиган, шунингдек маҳсулотнинг маълум қисми жумҳурият корхоналарига топшириладиган ва фойданинг маълум қисми жумҳурият бюджетига ўтказиладиган шартнома муносабатлари ўрнатишни мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз.

Ҳозир жумҳурият ҳукумати конверсияланадиган валютада етказиб бериладиган олтиннинг учдан бир қисми қийматини Ўзбекистонга қайтариш тўғрисидаги таклифларни ишлаб чиқмоқда.

Халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқарадиган деярли барча корхоналар, жумладан «Узбитхим» ташкилотига қарашли корхоналар, Тошкент заргарлик буюмлари заводи, машинасозлик, электротехника, химия корхоналарининг анча қисми, сўзсиз, жумҳурият қарамоғига ўтказилиши керак. Газ комплексининг йирик бўлинмаларини жумҳурият ихтиёрига ўтказиш соҳасида ҳозирдаёқ дастлабки қадамлар қўйилди.

Кичик-кичик корхоналар ва ташкилотларни, айниқса аҳолига хизмат кўрсатиш, одамларнинг кундалик эҳтиёжларини таъминлаш билан боғлиқ шундай корхона ва ташкилотларни коллективларга ва хусусий кишиларга топширишга (табиийки, улар учун давлатга ҳақ тўланади) оид тадбирларни ўтказиш жумҳурият бошқарув идоралари учун навбатдаги катта вазифадир. Биринчи галда маиший хизмат, умумий овқатланиш, савдо-сотиқ, маҳсулотни қайта ишловчи кичик-кичик корхоналарни сотиш назарда тутилмоқда.

Нима учун бундай тадбирни кўриш мумкин ва зарур, деб ҳисоблаяпмиз? Биринчидан, шу корхоналарнинг кўпчилиги бугунги кунда кам рентабелли ёки зарар кўрадиган корхоналардир, улар бунингсиз ҳам оғир аҳволда қолган бюджетнинг елкасида оғир тошдек босиб ётишибди. Уларни хусусий кишиларга сотиш ана шу сарф-харажатлардан халос бўлишга ва боз устига даромадларга баракали қўшимча қўшилишига имкон беради. Иккинчидан, ана шу майда шохобчалар ҳозир ҳам аслида ярим хусусий мулк эканлиги сир эмас. Министрликлар, идоралар ва ижроия комитетларда улар билан ҳеч ким чинакамига шуғулланмаяпти. Ахир Маиший хизмат кўрсатиш министрлиги системасида қарийб 7 мингта сартарошхона, 2,5 мингта пойабзал устахонаси, худди шунча якка тартибда фаолият кўрсатувчи кийим-кечак устахоналари, рўзғор техникасини ремонт қилувчи 3,5 мингта устахона ва шунга ўхшаш корхоналар ишлаб турибди.

Ёки матлубот кооперацияси системасини олайлик. Бу соҳада 12 мингтадан кўпроқ умумий овқатланиш корхонаси бор, айни вақтда уларнинг 10 мингтасининг ҳар бирида кўпи билан 5 нафар одам ишлайди. Жумҳурият Савдо министрлигида 5 мингга яқин умумий овқатланиш корхонаси мавжуд, ана шулардан беш киши ишлайдиганлари қарийб икки мингта, 6-10 киши ишлайдиганлари ҳам қарийб шунчани ташкил этади. Саноатда деярли 300 та корхона бўлиб, уларнинг ҳар бирида нари борса 100 киши ишлайди. Айни вақтда, ҳозир ишлаб чиқариш ҳажмлари нисбатан кам бўлган ва моддий базаси ҳиссаси кам бўлган ушбу корхоналарда жуда катта резервлар бор, уларни давлат васийлигидан халос этиб, ҳаракатга келтириш мумкин ва лозим.

Учинчидан, биз қандайдир мавҳум мулоҳазалар сабабли эмас, балки ишлаб чиқаришни жонлантириш, рақобат учун шарт-шароит яратиш, хўжалик юритишнинг янада самаралироқ шаклларини танлаб олиш мақсадида мулкчиликнинг барча шакллари тенг ҳуқуқлигини эълон қилаётганлигимизни унутмаслик керак. Давлат мулки бўлиб қоладиган корхоналар ҳам рақобат шароитида бошқача ишлайди, деб умид қилишга ҳамма асос бор.

Бинобарин, бир муаммони ҳал эта бориб, ўнлаб янгилари пайдо бўлишига йўл қўйиш мумкин эмас. Мен ҳам хусусий, ҳам давлат, коллектив, тижорат, кооператив, ижара ва бошқа ташкилотлар ҳамда хўжаликлар иши устидан ҳар томонлама назорат ўрнатиш кераклигини назарда тутяпман. Фақат буни майда-чуйда ишларга аралашавериш ва ташаббусни бўғиш деб тушуниш керак эмас. Назорат фақат белгиланган қонунлар, нормалар ва қоидаларга қатъий риоя этилишини таъминлаши ва молиявий, солиқ тусига, хуллас, иқтисодий тусга эга бўлиши керак.

Шу муносабат билан Молия министрлиги, Меҳнат ва ижтимоий масалалар давлат комитети, Адлия министрлиги бошқа манфаатдор ташкилотлар билан биргаликда корхоналарни хусусий мулкка ўтказиш билан боғлиқ қуйидаги масалаларни изчил ишлаб чиқишлари керак.

Биринчи — ушбу корхонада ишловчилар ва шу корхона эгаларининг мақоми (меҳнат дафтарчаси, иш стажи, пенсия таъминоти, ижтимоий суғурта ва ижтимоий ҳимоянинг бошқа шакллари).

Иккинчи — меҳнатга ҳақ тўлашнинг, шу жумладан ёлланма ишчилар учун энг кам иш ҳақи белгилашнинг шакллари ва шартлари.

Учинчи — хусусий мулкка ўтказиш мақсадга мувофиқ бўлган тармоқлар доираси ва корхоналар миқдори.

Аниқ жавоб бериш керак бўлган бошқа масалалар ҳам пайдо бўлиши шубҳасиздир. Бу ишларнинг ҳаммасини иложи борича тезлаштириш керак.

Тўғри, бўлажак жараёнлар биз учун янги бўлади, эски ёндашувлар ҳам, аввалги қолиплар ҳам бундай шароитда иш бермайди. Биз фақат ўзимизнинг соғлом фикримизга, қаттиқ меҳнатимизга ва йўл-йўлакай иш ўрганиш уқувимизгагина умид қилишимиз мумкин.

Агар бошқа минтақалар ва бошқа минтақаларнинг вакиллари ҳамда хорижий шериклар билан теппа-тенг ишлаш ва рақобат қилишга лаёқатли аъло даражали мутахассисларни тайёрлаш ва саралаб олишнинг ўйлаб тузилган системасини ҳаракатга келтирмасак, унда истиқболимизга умид қилмаса ҳам бўлади. Бизни жаҳон иқтисодий тараққиёти йўлининг чеккасига улоқтириб ташлашади.

Мана шунинг учун ҳам ёшларимизни ўқитиш ва уларга таълим бериш учун ҳар қандай ёрдамни иккиланмай ва тортинмай қабул қилишга ҳамда ундан иложи борича кўпроқ фойдаланишга мажбурмиз. Бу бошқарув ходимларига, илм-фан ҳамда техника зиёлиларига, ишлаб чиқариш соҳасидаги хизматчиларга ва албатта ишчиларга тааллуқлидир.

Давлат ташқи савдо алоқалари комитети, Меҳнат ва ижтимоий масалалар давлат комитети, Олий таълим министрлиги, Фанлар академияси, министрликлар ва идоралар истиқболли мутахассислар ва ишчиларни бошқа жумҳуриятларга ҳамда хорижий мамлакатларга, илғор корхоналар ва бирлашмаларга, илмий ташкилотларга таълим олишга юбориш учун имкониятларни қидириб топиш ва уни рўёбга чиқаришга доир ишларни авж олдиришлари керак. Бунга ҳеч қандай маблағни, жумладан валютани ҳам аямаслик даркор. Бу жумҳуриятни ижтимоий ва миллий жиҳатдан ривожлантириш борасидаги масалаларнинг масаласидир.

Вақтимиз жуда зиқ. Биз баъзи нарсаларни йўл-йўлакай тузатиб борамиз, баъзи нарсаларда жузъий чора-тадбирлар билан чекланамиз, лекин тармоқ ва ҳудуд бошқарув органларимиз, ишлаб чиқариш бўлинмаларимиз ҳали ҳам кўп жиҳатдан эскичасига ишламоқда. Ҳаракат жараёнида жумҳуриятимизнинг жуда катта иқтисодиётини, боз устига, Иттифоқ комплекси билан қаттиқ боғланган иқтисодиётимизни қулоч ёйдиришимиз жўн иш эмас. Лекин бизда бошқа йўл йўқ. Ўзбекистон Компартиясининг XXII съездида қабул қилинган сиёсий ва иқтисодий программани амалга оширишимиз зарур.

Келаси йил плани ишлаб чиқилиши муносабати билан ҳукумат ва Давлат план комитети зиммасига алоҳида масъулият юкланади. Планлаштиришнинг мазмуни ва бутун омилларига янги ёндашувларни чуқур ўйлаб кўриш ва уларни ишлаб чиқиш талаб этилади. Лекин биринчи галдаги вазифа шундан иборатки, планнинг ўзи, биринчидан съезднинг барча программавий кўрсатмаларини ҳисобга олиши, ва иккинчидан, план жумҳуриятни ривожлантиришнинг ҳаётий муҳим масалаларини ҳал этишда асосий восита бўлиб қолиши керак.

И. А. Каримов йиғилганларнинг саволларига жавоб берди.

(ЎзТАГ).

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессияси

МАЖЛИСЛАР КУНДАЛИГИ

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессиясида 18 июнь куни Ўзбекистон ССРда Мулкчилик тўғрисидаги Қонун лойиҳаси муҳокама қилинди. Бу Қонун лойиҳаси ҳақида Иқтисодий ислоҳот ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш доимий комиссиясининг раиси депутат **А. А. Йўлдошев** маъруза қилди.

— Бугун биз жумҳуриятда истиқомат қилувчи барча кишиларнинг келажаги учун жуда катта аҳамиятга эга бўладиган Қонун лойиҳасини муҳокама қиляпмиз, — деб таъкидлади муҳокамани бошлаб берган Тахтакўпир районидаги «Тахтакўпир» совхозининг директори депутат **А. Одилов.** — Амударё ҳамиша Ўрта Осиё халқларининг муштарак мулки бўлиб келган, асрлар давомида ҳамма халқлар бир дарёдан сув ичган, ҳамма бунинг учун тенг ва шак-шубҳасиз ҳуқуққа эга бўлган. Ҳозир эса биз ҳуқуқий давлатда яшашни орзу қилиб турган бир пайтда фақат битта республикага — дарёлар бошланган аҳолига шу ҳуқуқни берадиган Қонун қабул қилинмоқда.

Сувдан оқилона фойдаланмаслик шунга олиб келдики, Амударё этакларига, аслида, ичиш учун яроқли бўлмаган, юксак даражада минераллашган, инсон учун жуда зарарли пестицидлар, бошқа зарарли моддалар билан булғанган сув етиб келмоқда. Биз, Амударё этакларининг аҳолиси йилига саккиз куб километр ана шундай заҳарланган сув олаяпмиз, унинг аксарияти оқава ташлама сувлардир. Натижада ерлар тобора шўр босиб, уларнинг мелиоратив ҳолати ёмонлашмоқда, одамларнинг сиҳат-саломатлигига етаётган зиён йил сайин ортиб бормоқда.

Менинг сайловчиларим: қачон тоза сув оламиз, — деб сўрамоқдалар. Шунингдек биз Туямўйин сув омбори, Тахиатош гидроузели кимнинг мулки бўлишини билишни хоҳлаймиз. Келгуси йилдан бошлаб биз сувдан фойдаланиш учун ҳақ тўлашга ўтамиз. Бу эса бизнинг олдимизга, айтайлик ирригация системаларининг ночорлиги, ҳал этилмаган бошқа масалалар билан боғлиқ бўлган бир талай муаммоларни қўяди. Бу муаммолар Қорақалпоғистондаги экология вазиятини эътиборга олиб, зудлик билан ҳал қилиниши зарур.

— Муҳокама қилинаётган масала — ҳозирги ва эртанги турмушимиздаги энг муҳим, туб масалалардан биридир. Ўзбекистон ССРда Мулкчилик тўғрисидаги Қонун лойиҳаси юзасидан аниқ таклифлар киритмоқчиман, — деди ўз нутқида Сирдарё район партия комитетининг биринчи секретари депутат **М. А. Ибодуллаев.** — Конституцияда таъкидлаб ўтилганидек, ишлаб чиқариш воситаларининг давлат, умумхалқ ва колхоз-кооператив социалистик мулки эканлиги республика иқтисодий системасининг асосини ташкил этади. Менинг назаримда, ҳар ҳолда мулк инсоннинг эҳтиёжларини энг кўп даражада қондиради, мулкдор уни ўзи билганича тасарруф этади ва ундан фойдаланади. Қонуннинг мулкчиликка муносабат тўғрисидаги бўлимига мулкдан фойдаланиш ҳуқуқини бериш тўғрисидаги банд билан бир қаторда мулкнинг ўрнини қоплаш тўғрисидаги бандни киритиш зарур, деб ҳисоблайман.

Биз бу масалани чуқур ва атрофлича ўргандик. Айтилган таклифларни умумлаштириб, уларда жойларда мулкнинг барча шаклларини ривожлантиришни таъминлаш тўғрисидаги талабни алоҳида бўрттириб кўрсатиш керак. Бунда ижара, деҳқонларнинг томорқа, фермерлик мулклари, мулкка якка тартибда ёки жамоат бўлиб эгалик қилишнинг бошқа турлари каби янги шаклларига ҳам алоҳида эътибор билан қараш ва уларни қўллаб-қувватлаш лозим.

Қўқон нон комбинатининг директори депутат **А. Т. Мавлонқулов** сўзга чиқади:

— Бугунги кунда хўжалик юритиш, меҳнатни ташкил этиш, унга ҳақ тўлашнинг илғор шаклларидан фойдаланиш иқтисодиёт самарадорлигини ошириш учун энг долзарб муаммо бўлиб қолмоқда. Бу муаммоларни ҳал этиш мулк тўғрисидаги Қонунни қабул қилиш ва кейинчалик уни рўёбга чиқариш билан бевосита боғланган. Бусиз мамлакатимизда бозор иқтисодий муносабатларига ўтишни тасаввур қилиб бўлмайди.

Ўзбекистон тўғрисида гапирадиган бўлсак, қуйидагиларни айтишим лозим: бизда одамларнинг ижтимоий таъминланиш даражаси шундайки, у бугунги кунда жумҳуриятнинг бозор иқтисодиётига ўтишига умуман имкон бермайди. Биз молиявий жиҳатдан ҳам, ташкилий жиҳатдан ҳам, маънавий жиҳатдан ҳам унга тайёр эмасмиз. Аммо шунга қарамай, иқтисодиётимизни бозор сиёсатига ўтказишни четлаб бўлмайди: бу жараённи жадаллаштириб бўлмаганидек, уни орқага ҳам суриб бўлмайди. Ҳар ҳолда бундай ўтишни асло noннинг чакана нархларини оширишдан бошлаш керак эмас. Нон қайта қуришнинг гарови бўлиб қолиши лозим, чунки нон ҳамма нарсанинг асоси. Жумҳуриятнинг бозор иқтисодиётига ўтишига тайёргарликнинг моҳияти биз қабул қилаётган қонунлар — Ер ва Мулкчилик тўғрисидаги, ўзини ўзи бошқариш ҳақидаги, иқтисодий ва сиёсий мустақиллик тўғрисидаги қонунларга, ана шу қонунларнинг тўлақонли бўлишига бевосита боғлиқдир.

Кейинги вақтда объектив ва субъектив сабабларга кўра, асосий ишлаб чиқариш воситалари, яъни корхоналар ижтимоий мулк бўлган ҳолда маҳсулотни ишлаб чиқарувчилардан узоқлаштириб қўйилди. Ҳозирги вақтда кўпгина корхоналар хўжалик ҳисобининг у ёки бу усули асосида ишламоқдалар. Бу уларнинг мустақиллигини кенгайтириб, имкониятларини мустаҳкамлайди. Аммо барибир ана шу корхоналарнинг ҳуқуқлари чекланган, улар ўзларига нисбатан юқоридан тазйиқни сезиб турадилар.

Ижара муносабатларига ўтиш вазиятни тубдан ўзгартириб, ташаббус учун кенг имконият яратиб беради. Ижара муносабатларининг афзаллиги нимада? Бу афзаллик шундан иборатки, жамоа ҳатто ўз корхонасини сотиб олиш ҳуқуқига эга бўлади. Бу эса корхонани қайта жиҳозлаш, реконструкциялаш масалаларида, ривожланишнинг ишлаб чиқариш ва ижтимоий программаларини яратишда унинг тўла мустақил бўлишига имкон беради. Бу хўжалик ҳисоби усулларидан бири эмас, балки ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг энг истиқболли шаклидир. Мулк тўғрисида қабул қилинаётган Қонунда бу шакл сўзсиз ўзининг муносиб ифодасини топиши лозим.

— Биз, Андижон вилоятидан келган халқ депутатлари таклиф этилган Қонун лойиҳасини чуқур ўргандик, — деб таъкидлади Балиқчи район партия комитетининг биринчи котиби **Б. Раҳмонов.** — Эгасиз давлат мулкидан воз кечадиган вақт келди, деб ҳисоблаймиз, умумхалқ мулкини ҳақиқий халқ мулкига айлантириш керак. Хусусий мулкка биз бир томонлама салбий ёндашдик, ҳатто одамнинг пешона тери билан ишлаб топилган мулкига ҳам шубҳа билан қарадик. Ҳар бир оила ўз меҳнати билан ишлаб топган мулкига эга бўлиши керак. Ана шунда олға қараб ҳаракат қилиш мумкин бўлади.

Иқтисодий мустақиллик тўғрисида яхши таклифлар киритилмоқда. Бу муҳим масалада жумҳурият билан Иттифоқ ўртасидаги мулк ҳуқуқини фарқлашга тўла аниқлик киритиш лозим. Жумҳуриятнинг барча бойликлари унинг халқининг мулки бўлиши керак.

Шундай қилиш керакки, Қонун лойиҳасининг барча моддалари мутлақо тушунарли бўлсин. Шу сабабли тўртинчи модданинг биринчи қисмидаги жумҳуриятдаги барча мулк шакллари тенглиги ҳақида гапирилган иккинчи бандга қўшимча киритиш зарур, деб ҳисоблайман. «Мулкчиликнинг ана шу барча шакллари бир-бири билан боғлиқ ҳолда ўзаро ҳамкорликда ривожланиши керак».

Бизда муаммолар кўп. Ҳар қандай тақчилликлар, халқ истеъмоли молларининг йўқлиги шулар жумласига киради. Шу ҳақда гапирар эканмиз, кўпинча Япония сингари ривожланган мамлакатларни мисол қилиб келтирамиз. Лекин уларни мисол қилиб келтириш ва уларга ҳавас қилишнинг ўзи етарли эмас, улардан тажрибани, жумладан кадр масалаларини ҳал этишдаги тажрибани ўрганиш керак. Биз жумҳурият Президенти Фармонига асосланган ҳолда одамларни яхши ўқитиш учун ҳамма ишларни қилишимиз даркор. Ривожланган капиталистик мамлакатларга таълим олиш ва тажриба алмашиш учун барча районлардан мутахассисларни юборишни таклиф этмоқчиман. Шундай йўл билан малакали кадрлар муаммосини ҳал этишимиз мумкин. Бу жумҳуриятимиз келажагининг негизидир.

Яна бир масала: мен ҳукумат ҳарбий хизматга тааллуқли тадбирлар кўраётганлигини тўла қўллаб-қувватлайман. Ота-оналар ўз фарзандлари хавфсиз шароитда хизмат қиладиган бўлмагунларича тинч яшай олмайдилар.

— Биз Қонун лойиҳасини барвақт олдик, бу эса уни ўрганиш ва ўз таклифларимизни ўйлаб олишга имкон берди, — деди Урганч шаҳар партия комитетининг биринчи котиби депутат **К. Саидов.** — Эътиборингизни, жумладан, биринчи моддадаги учинчи бандга қаратишни хоҳлардим. Унда мулк эгасининг бисотидан бошқа кишилар чекланган тарзда фойдаланиши мумкинлигига йўл қўйилади, дейилган. Буни тушунтириб бериш керак, бу ерда мутлақо аниқлик талаб этилади.

3-моддада — мулк ҳуқуқи субъектлари тўғрисидаги модданинг сўнгги абзацида шундай ёзилган: «Турли юридик шахслар ва фуқаролар айни бир мулкнинг субъектлари бўлиши мумкин». Бунга аниқлик киритилиши керак, деб ҳисоблайман. Модомики, биз мулкнинг хусусий ва умумий мулкка бўлинишини назарда тутар эканмиз, у «биргина ва худди ўша аралаш мулкнинг субъектлари» бўлиши керак.

4-модданинг охирида бундай дейилади: «Ўзбекистон ССРдаги барча мулк шакллари тенг ҳуқуқлидир». Айни вақтда ўнинчи моддада бундай қайд этилади: «Хусусий мулкчиликнинг амал қилиш шарт-шароитлари ва чегаралари Ўзбекистон ССРнинг Қонун ҳужжатлари билан тартибга солиб турилади...». Бу ерда биз тенг ҳуқуқлилик ҳақидаги аввалги моддага зид фикр айтмаяпмизми? Аниқлик киритиш керак, деб ҳисоблайман.

Депутат ўз фикрига кўра Қонун лойиҳасининг қўшимчалар ва аниқликлар киритилишини талаб этадиган бошқа моддаларига ҳам батафсил тўхталди.

— Қонун лойиҳаси катта меҳнат билан яратилган ва тузатишларимиз киритилганидан кейин уни қабул қилиш мумкин, деб ҳисоблайман, — деди Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси бошқарувининг котиби депутат **Муҳаммад Солиҳ** (Салой Мадаминов). У қонуннинг кириш қисмида Ўзбекистон ССР мулки дахлсиз эканини айтиш билан чекланишни таклиф қилди, моддалар юзасидан бир қанча конкрет тузатишлар киритди.

Бугунги муҳокама бизда ҳозирча аниқлик йўқлигини кўрсатмоқда, деб таъкидлади у. Москванинг қош-қовоғига қараб турамиз: у ердагилар қовоқ уюлса, биз ҳам ҳўмраямиз, агар жилмайишса, дарров оғзимизнинг таноби қочади. Биз на иқтисодий, на сиёсий нуқтаи назардан мустақилмиз. Ваҳоланки, жумҳурият тақдири шу залда ўтирганларга ҳам боғлиқ эканини, агар бу ердагиларнинг ҳар бири мустақил бўлмаса, қабул қилаётган қонунларимиз миллатимиз, жумҳуриятимиз мустақиллигини таъминламаслигини ёдда тутмоғимиз лозим.

Жумҳурият яйлов-мелиоратив қурилиш бирлашмаси 480-хўжаликлараро механизациялашган кўчма колоннасининг бошлиғи депутат **Т. Ҳошимов** ўз нутқида бундай деди:

— Қайта қуриш ва демократияни қарор топтиришнинг беш йили ичида биз анчагина муаммоларни ҳал қилишга муваффақ бўлдик. Лойиҳаси муҳокама қилишимиз учун бизга таклиф этилган Мулкчилик тўғрисидаги қонун янада чуқурроқ ижобий ўзгаришлар учун хизмат қилишига ишончимиз комил. Сайловчилар кўрсатган ишонч бизнинг зиммамизга бу муҳокамада фаоллик ва манфаатдорлик билан иштирок этиш масъулиятини юклайди. Уларнинг истак-иродасига амал қилиб, Ўзбекистон халқи жумҳуриятнинг шу пайтгача ташиб кетилаверган барча бойликларининг чинакам хўжайини бўлиши керак деб ҳисоблайман.

Иттифоққа бўйсунувчи корхоналарга муносабатни қайта кўриб чиқиш керак. Улар арзон ишчи кучидан фойдаланиб, аллақачон ўз чиқимларини бир неча баравар қилиб чиқариб олди. Ҳозир ўзининг бутун даромадини Иттифоқ фондига топшираётган бу корхоналар энди қонуний асосда жумҳурият мулкига айланиши даркор.

Биз шу барча талабларни ҳисобга олиб, қанчалик тез Иттифоқ шартномаси тузсак ва имзоласак, шунчалик тез иқтисодий ва сиёсий мустақилликка эришамиз. Асосий вазифа — бозор иқтисодиётига ўтаётганда жумҳурият халқи манфаатларини пухта ҳимоя қилишдир.

Сессия Мулкчилик тўғрисидаги қонунни кейинчалик бозор иқтисодиёти тўғрисидаги масалаларни ҳал этиш осонроқ бўлиши учун қабул қилаяпти, деб таъкидлади Жиззахдаги 1-қурилиш материаллари комбинатининг директори депутат **А. Р. Абдуллаев.** Депутатлар бу катта ва муҳим қадам билан боғлиқ барча жиҳатларни

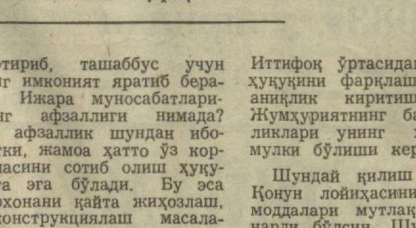

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессиясида.

В. МОЛГАЧЕВ олган суратлар.

(Давоми учинчи бетда).

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессияси

ЎЗБЕКИСТОН ССРда КОНСТИТУЦИОН НАЗОРАТ ТЎҒРИСИДА ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУНИ ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

Қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш комиссияси раиси депутат П. Қ. ҲАБИБУЛЛАЕВ маърузаси

Ҳурматли халқ депутатлари!

Мамлакатимизда амалга оширилаётган сиёсий ислоҳот давр талабидан келиб чиқиб, тез суръатлар билан янгидан-янги тартиботларни юзага келтирмоқда. Мисол сифатида Иттифоқда ва жумҳуриятимизда президентлик ҳокимияти ва конституцион назоратнинг амалга оширилаётганини кўрсатиш мумкин.

Асосий қонундаги бу ўзгаришларни мамлакатимиз бутун тарихи давомидаги энг йирик ҳодисалар қаторига киритиш лозим. Маълумки, президентлик ҳокимияти ва конституцион назорат жаҳоннинг кўплаб илғор мамлакатларида неча ўн йиллардан буён амал қилиб келмоқда ва ўзини тўла оқламоқда.

Конституцион назоратнинг зарурлигини ҳаётнинг, амалиётнинг ўзи талаб қилди. Бугун биз «Ўзбекистон ССРда конституцион назорат тўғрисида»ги махсус қонун лойиҳасини халқ депутатларининг эътиборига ҳавола қилмоқдамиз.

Конституцион назорат комитети тузилиши ва фаолиятининг асосий қоидалари, аввал СССР Конституцияси ва иттифоқдош жумҳуриятлар Конституцияларининг тегишли моддаларида белгиланди. Сўнгра улар махсус қонунда батафсилроқ акс эттирилди. Конституцион назорат ўрнатишнинг аҳамияти ниҳоятда катта. Муболағасиз айтиш мумкинки, конституцион назорат ўрнатилиши социалистик ҳуқуқий давлат барпо этиш йўлидаги муҳим қадам бўлиб, қонунчиликни таъминлашга, унга оғишмай амал қилишга хизмат қилади.

Жумҳуриятимизда конституцион назоратнинг жорий этилиши Ўзбекистон ССР Конституциясининг 116 моддасида белгиланган. Эътиборингизга ҳавола қилинган қонун лойиҳаси ушбу моддага мувофиқ ишлаб чиқилган.

Конституцион назорат Ўзбекистон ССР давлат идоралари ва жамоат ташкилотлар чиқарадиган барча норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг Конституцияга мос бўлишини таъминлаш мақсадида таъсис этилади. Шунингдек у шахснинг Конституцияда мустаҳкамланган ҳуқуқлари ва эркинликлари, жумҳуриятимиз халқлари ҳуқуқларини, совет жамиятининг демократик асосларини ҳимоя қилишга хизмат қилади.

Афсуски, ҳаётимизда амалдаги асосий қонунга эътиборсизлик билан қараш, унинг энг муҳим қоидаларини инкор этиш ҳоллари ҳам учраб туради. Шунинг учун ҳам Конституцион назорат комитетини тузиш давримизнинг энг долзарб масаласидан биридир.

Конституцион назорат ҳақидаги қонун бизнинг қонун лойиҳаларини тайёрлаш соҳасидаги тажрибамизда биринчи ҳодисадир. Мазкур қонун лойиҳасини ишлаб чиқишда министрликлар, ташкилотлар, айрим мутахассисларнинг таклиф ва мулоҳазалари ҳисобга олинди. Лойиҳа 31 моддани ўз ичига олган бўлиб, беш бобдан иборат.

Қонун лойиҳасига кўра, Ўзбекистон ССРда конституцион назоратни жумҳурият Олий Совети томонидан сиёсат ва ҳуқуқ соҳасидаги мутахассислардан ўн йил муддатга сайланадиган Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитети амалга оширади.

Лойиҳада Конституцион назорат комитетини сайлаш тартиби назарда тутилган бўлиб, бу тартибга кўра комитетнинг шахсий таркибини Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси Ўзбекистон жумҳурияти Олий Советига тақдим этади. Конституцион назорат комитети фаолиятида ворисликни таъминлаш учун унинг таркибининг ярмини ҳар 5 йилда янгилаб туриш назарда тутилмоқда.

Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитети:

— жумҳурият Олий Совети эътиборига ҳавола қилинган қонунлар ва бошқа ҳужжатлар лойиҳаларининг;

— жумҳурият Олий Совети қабул қилган қонунлари ва бошқа ҳужжатларнинг;

— Қорақалпоғистон мухтор жумҳурияти Конституциясининг Ўзбекистон Конституциясига мувофиқлиги ҳақидаги масалаларни кўриб чиқади;

— жумҳурият Конституцион назорат комитети шунингдек:

— Ўзбекистон ССР Президенти Фармонларининг;

— Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси қарорлари ва Фармойишларининг;

— халқ депутатлари маҳаллий Советлари қарорларининг;

— Қорақалпоғистон АССР қонунларининг;

— ЎзССР ҳукумати қарорлари ва фармойишларининг;

— ратификация қилиш ёки тасдиқлашга тақдим этилган Ўзбекистон ССРнинг халқаро шартномалари ва бошқа мажбуриятларининг;

— Ўзбекистон жумҳурияти Олий суди пленуми раҳбарий тушунтиришларининг;

— Ўзбекистон ССР бош давлат ҳакамининг норматив тусдаги ҳужжатлари, шунингдек бошқа давлат органлари ва жамоат ташкилотларининг Ўзбекистон ССР Конституциясига кўра прокурор назоратидан холи бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларининг Ўзбекистон ССР Конституциясига ва жумҳурият Олий Совети қабул қилган қонунларга мувофиқлигини назорат қилади.

Конституцион қонунчиликка мувофиқ прокурорлик назорати Министрлар Советининг ҳужжатларидан ташқари, давлат бошқарув органлари ҳужжатларигагина тааллуқли бўлади. Шунингдек прокуратура давлат ҳокимияти юқори ва маҳаллий органлари ҳужжатларини ҳам назорат қилиш ҳуқуқига эга эмас.

Қонунчиликни назорат қилишдаги бу «камчиликлар» энди Конституцион назорат комитети томонидан тўлдирилади, у ўз навбатида прокуратура томонидан назорат қилинаётган ҳужжатларни назорат қилмайди.

Шуни таъкидлаш ўринлики, ҳуқуқий нормаларни қўллашга доир ҳужжатлар судларнинг ҳукмлари ва бошқа қарорлари, тергов, прокуратура, фуқаролик, жиноят, маъмурий, ҳакамлик ишлари бўйича давлат ҳакамлиги қарорлари Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитети вазифасига кирмайди.

Ўзбекистон ССР Конституциясига амал қилинишини назорат этиш ҳамда Қорақалпоғистон мухтор жумҳурияти Конституцияси Ўзбекистон ССР Конституциясига мувофиқлигини таъминлаш давлат ҳокимиятининг олий органлари орқали Ўзбекистон ССР ихтиёрига берилганлиги Ўзбекистон ССРнинг амалдаги Конституциясида мустаҳкамлаб қўйилган.

Ўзбекистон ССР ва Қорақалпоғистон АССР ўртасида уларнинг давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари қабул қилган Конституцион аҳамиятга эга бўлган ҳужжатлар хусусида келишмовчиликлар чиққан тақдирда Конституцион назорат комитети бу келишмовчиликларни исталган баҳслашувчи томоннинг ташаббуси билан Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитети тўғрисидаги қонунга ва унинг иш тартибига мувофиқ кўриб чиқади.

Комитет бошқа давлат органлари ва жамоат ташкилотларининг ҳужжатларини ҳам кўриб чиқиш ва улар юзасидан ўз хулосаларини бериши мумкин.

Маълумки, Ўзбекистон ССР Конституциясининг 107-моддасида жумҳурият Олий Советида қонун лойиҳаларини тақдим этиш ҳуқуқига эга бўлган шахслар доираси да қайд этилган. Бинобарин, улар комитет олдига тегишли масалаларни қўйиш ҳуқуқига эга:

Ўзбекистон ССР Олий Совети — Ўзбекистон ССР Олий Совети муҳокамасига тақдим этилган Ўзбекистон ССР қонунлари ва бошқа ҳужжатлар лойиҳасига нисбатан;

Ўзбекистон ССР халқ депутатларининг камида бешдан бир қисми, Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети — Ўзбекистон ССР Олий Совети қабул қилган Ўзбекистон ССР қонунлари ва бошқа ҳужжатларга нисбатан;

Ўзбекистон ССР Олий Совети, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети — Қорақалпоғистон АССР Конституциясига ва Қорақалпоғистон АССР қонунларига нисбатан;

Ўзбекистон ССР Олий Совети, Ўзбекистон ССР халқ депутатларининг камида бешдан бир қисми, Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси, Ўзбекистон ССР Президенти, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети — Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг қарорлари ва фармойишларига, Ўзбекистон ССРнинг халқаро шартномалари ва бошқа мажбуриятларига нисбатан;

Ўзбекистон ССР Олий Совети, Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси, Ўзбекистон ССР Олий Советининг доимий комиссиялари, Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон ССР Министрлар Кенгаши, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети, Ўзбекистон ССР Халқ назорати комитети, Ўзбекистон ССР Олий суди, Ўзбекистон ССР Бош давлат ҳаками, Ўзбекистон ССР Прокурори, жамоат ташкилотларининг республика органлари ва Ўзбекистон ССР Фанлар академияси — бошқа давлат органлари ва жамоат ташкилотларининг норматив ҳужжатларига нисбатан.

Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитети, шунингдек, ўз ташаббусига кўра Ўзбекистон ССР Давлат ҳокимияти ва бошқаруви юқори органларининг ҳамда жумҳурият Олий Совети сайлайдиган ёки тузадиган бошқа органларнинг ҳужжатлари Ўзбекистон ССР Конституциясига ва қонунларига мувофиқлиги масалаларини кўриб чиқишга ҳақлидир.

Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетининг раиси, раис ўринбосари ва комитет аъзолари Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетининг ташаббуси билан масалани кўриб чиқиш учун тақдим этишга ҳақлидирлар.

Агар давлат бошқарув органлари, суд, прокурорлик ва бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ҳамда ҳуқуқни татбиқ этувчи органлар, жамоат ташкилотлари ва фуқаролар қонун ёки бошқа норматив ҳужжатлар билан Ўзбекистон ССР Конституцияси ўртасида тафовут борлигини аниқласалар, бу ҳақда масалани Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетига кўриб чиқиш учун етказишга вакил қилинган органга хабар берадилар.

Конституцион назорат тўғрисидаги Қонун лойиҳасининг халқпарварлик принципи унинг ўзига хос хусусиятидир: Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетининг хулосаси Ўзбекистон ССР Конституциясига мувофиқ келмайдиган Қорақалпоғистон мухтор жумҳурияти Конституцияси, шунингдек Ўзбекистон ССР Олий Совети қабул этган қонунлари ва бошқа ҳужжатларининг амал қилишини бекор этмайди ва уни тўхтатиб қўймайди. Комитет назорати остидаги бошқа ҳамма ҳужжатлар Ўзбекистон ССР Конституциясига ва қонунларига мувофиқ келмаган тақдирда хулосада кўрсатилган номувофиқлик тугатилмагунча уларнинг амал қилиши тўхтатиб турилади. Қонунни чиқарган идора шу қонун ёки унинг айрим қоидалари Ўзбекистон ССР Конституциясига ёки қонунига номувофиқлигини уч ой муддатда тугатишга мажбур. Башарти шу муддат ичида номувофиқлик тугатилмаса, комитет ўзига ҳисоб берадиган идоранинг ёки мансабдор шахснинг Ўзбекистон ССР Конституциясига ёки Ўзбекистон ССР Қонунига мувофиқ келмайдиган ҳужжатни бекор қилиш тўғрисида Ўзбекистон ССР Олий Советига ёки Министрлар Советига тегишли тақдимнома топширади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг комитет хулосасини қайтариш тўғрисидаги қарори Ўзбекистон ССР халқ депутатлари умумий сони овозларининг учдан икки қисми билан қабул этилади. Башарти комитетнинг хулосасини қайтариш тўғрисидаги таклиф зарур миқдордаги овозни тўплай олмаса, ҳужжат ёки унинг Ўзбекистон ССР Конституциясига ёки Ўзбекистон ССР қонунига мувофиқ келмайдиган айрим қоидалари ўз кучини йўқотади, Қорақалпоғистон АССР Конституцияси бундан мустаснодир.

Лойиҳанинг махсус нормасида Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетининг қонун лойиҳаси тақдим этиш ҳуқуқига кафолат берилган.

Қонун лойиҳасида комитетга сайланган кишиларнинг ҳуқуқий мақоми, уларнинг мустақиллиги ва дахлсизлик кафолотлари ёзиб қўйилган. Улар бир вақтнинг ўзида халқ депутатлари бўлишлари ҳамда ҳужжатлари комитет назорат қиладиган органларнинг составига киришлари мумкин эмас.

Комитет раиси, раис ўринбосари ва комитет аъзолари Ўзбекистон ССР Олий Советининг ва Олий Совети Президиумининг мажлисларида иштирок этиш ҳуқуқига эгадирлар.

Лойиҳанинг якунловчи боби комитетни ташкил этиш ва унинг фаолияти билан боғлиқ бошқа масалаларга бағишланган, чунончи комитетнинг хулосалари ва бошқа материаллари Ўзбекистон жумҳурияти Олий Советининг ахборотномасида эълон қилинади.

Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетининг секретариати ахборот-маълумот ва бошқа ёрдамчи ишларни бажаради. Комитетнинг секретариати, унинг тузилиши ва штатлари тўғрисидаги низом Ўзбекистон жумҳурияти Конституцион назорат комитети томонидан тасдиқланади.

Азиз ва муҳтарам депутатлар!

Конституцион назорат тўғрисидаги Қонун лойиҳаси қонун лойиҳасини ишлаб чиқувчи аъзолари бўлган Ўзбекистон ССР халқ депутатларига, барча халқ депутатлари Советларига, Қорақалпоғистон мухтор жумҳуриятига, Ўзбекистон касаба уюшмалари кенгашига, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетига, ҳуқуқшунос олимлар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар раҳбарлари ва бошқаларга тарқатилди. Қонун лойиҳаси юзасидан 100 дан ортиқ мулоҳаза ва таклифлар тушди. Бир қатор мулоҳазалар айрим моддаларнинг таҳририга, Конституцион назорат комитетининг аъзоларини сайлаш ва озод қилиш, комитетнинг фаолияти ва ваколатлари билан боғлиқ бўлган масалаларга тааллуқлидир. Комиссия қонун лойиҳасини яхшилайдиган кўпгина мулоҳаза ва истакларни қонун лойиҳасини қўшимча ишлаб чиқиш чоғида ҳисобга олди. Хусусан, комиссия Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетига сайланган кишиларнинг ваколатларини муддатидан олдин тўхтатиш ҳақидаги 8-моддани республикадан ташқарига чиқиб кетиш ҳам Ўзбекистон ССР КНК аъзосининг ваколатларини муддатидан олдин тўхтатиш учун асослардан бири бўлиши ҳақидаги қоида билан тўлдириш тўғрисидаги таклифга рози бўлиш мумкин деб топди.

Комиссия 10-моддани тўлдириш ҳақидаги таклифга ҳам қўшилди. Унда гап Ўзбекистон ССР КНК Ўзбекистон ССР давлат ҳокимияти ва бошқаруви олий органларининг ҳужжатлари Ўзбекистон жумҳурияти Конституциясига ва қонунларига мувофиқ бўлишини назорат қилиб туриш ҳақида боради. Моддага халқ депутатлари маҳаллий Советларининг қарорлари Ўзбекистон ССР Конституциясига ва Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқлигини ҳам назорат қилиш ҳақида абзац қўшилган.

Кўпгина ўртоқлар қабул қилинган ҳужжатнинг Ўзбекистон ССР Конституциясига ва қонунларига номуносиблигини бартараф этиш билан боғлиқ масалаларни кўриб чиқиш муддатларини қисқартириш ҳақида, Конституцион назорат комитети аъзоларининг ваколат муддатларини қисқартириш ҳақида, комитет аъзоларини оддий кўпчилик овоз билан озод қилиш керакми ёки овозларнинг учдан икки қисми билан озод қилиш керакми, деган масала хусусида, Ўзбекистон ССР Конституциясига ўзгартириш киритиб, комитет аъзоларининг сонини вилоятлар сонига етказиш ёки 12, ё бўлмаса 15 кишига етказиш ҳақида истаклар билдиришди.

Комиссия бу орган эндигина барпо этилаётган ва бизда ҳали иш тажрибаси бўлмаган ҳозирги вақтда ҳамма масалалар бўйича маъқул қарорга келиш қийин бўлса керак, улар юзасидан мунозара олиб бормасдан, эҳтимол, таклиф этилган қонун лойиҳасига розилик билдириш мумкин бўлар, деб ўйлайди.

Конституцион назорат комитети фақат конституцияга бўйсунадиган мустақил орган бўлади, деб фикр қилинганлиги сабабли унинг ваколат муддатларини халқ депутатларининг ваколат муддатига боғлаб қўйиш мақсадга мувофиқ бўлмаса керак. Шунинг учун ҳам Конституцион назорат комитетининг ҳисоботини Олий Совет сессиясида тинглаш ҳақидаги айрим таклифлар ҳам номақбулдир. Конституцион назорат комитети бутун Ўзбекистон территориясида қонунлар бир хил бўлишини таъминлаши, ҳуқуқий давлат учун курашиши керак. Шунга кўра, комитет аъзоларининг сони вилоятлар сони билан боғлиқ бўлиши ҳақидаги қоидани ҳам қабул қилиб бўлмайди. Жумҳурият вилоятлари миллий-территориал белгисига кўра яхлит бўлган Ўзбекистон давлатининг таркибий қисмидир.

Яна бир бор таъкидлаб ўтаман, комиссия айрим моддаларнинг услубини ва таҳририни яхшилашга доир жуда кўп амалий таклифларни миннатдорчилик билан қабул қилди.

Ўзбекистон жумҳурияти Олий Совети жумҳуриятда Конституцион назорат тўғрисидаги қонунни қабул қилиши, шубҳасиз, ҳуқуқий давлатни шакллантириш, қонунчиликни такомиллаштириш, жумҳуриятда қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш жараёнида жуда катта роль ўйнайди.

Кўриб чиқилаётган қонун лойиҳасини умуман олганда маъқулласа арзийди.

МАЖЛИСЛАР КУНДАЛИГИ

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

синчиклаб ўрганиб чиқдилар. Бозор иқтисодиётига ўтиш муаммолари, шу муносабат билан эса мулкчилик масалалари ҳам ҳозир барча жумҳуриятларда, бутун мамлакатда муҳокама қилинмоқда ва биз бу ишда орқада қолмаслигимиз керак.

Бозор иқтисодиётига ўтиш — мураккаб ва мушкул жараён. Бу ерда, шу залда депутатлар билан бирга жумҳурият ҳукуматининг аъзолари ҳам ўтиришибди. Бинобарин, биз ҳаммамиз биргаликда бу ўтишнинг йўллари ва хусусиятларини синчиклаб муҳокама қилмоғимиз лозим. Кейин эса ўз сайловчиларимизга, биз билан бирга ишлаётган одамларга турмушимизни яхшилаш учун зарур бўлган бу жараённи мумкин қадар тезроқ ва безарар амалга ошириш учун нималар қилиш кераклигини равшан тушунтириб беришимиз керак.

Мулкчилик тўғрисидаги қонун биз учун зарур. Мен уни сўзга чиқаётган депутатлар киритаётган барча тузатишлар билан қабул қилишни таклиф этаман.

— Бугун муҳокама қилинаётган Мулкчилик тўғрисидаги қонун жуда муҳим, — деб таъкидлади «Совет Ўзбекистони» газетаси муҳаррирининг ўринбосари депутат **Н. Саъдуллаев**. — Бу қонуннинг моддалари давр, қайта қуриш талаблари асосида ишлаб чиқилган. Унда мулкка, ерга муносабат асосий ўринни эгаллаган. Бу тўғри, чунки иқтисодиётимизнинг келажаги ерга муносабатга, ундан омилкорлик билан фойдаланишга, уни асраб билишга, хуллас ерни унинг чинакам соҳибига топширишга боғлиқ.

Маълумки, СССРда ер давлат мулки эканлиги тўғрисидаги қоида ўзини оқламади. Ер тўғрисидаги масала кўпгина мунозаралар ва баҳслар марказида бўлди. Буни матбуотдаги кўплаб мақолаларда кузатиш мумкин. Ерга муносабат хусусида мулкчиликнинг турли шакллари таклиф қилинди.

Баъзиларнинг фикрича, ер фақат умумдавлат мулки бўлиб қолиши керак. Бошқалар эса, ер жумҳуриятнинг, мухтор жумҳуриятнинг, миллий-территориал ва маъмурий бирликларнинг мулки бўлишини таклиф қилишмоқда.

Ерни колхозлар, совхозлар, ижара жамоалари, деҳқон хўжаликлари, кооперативлар, шунчаки якка хўжаликлар мулкига айлантириш тўғрисидаги таклифлар ҳам киритиляпти. Ерни хусусий мулкка айлантириш тўғрисида таклиф айтилди. Бу, менимча энг яхши йўл бўларди.

Хўш, ер ўзи кимники бўлиши керак? Тараққиётимиз учун қайси йўл энг мақбул бўлади? Қандай йўл давр талабига жавоб беради? Ер ҳозирги пайтда фуқаро муносабатлари оборотидан чиқарилган, у сотилиши, мерос қилиб қолдирилиши мумкин эмас. Лекин бугун муҳокама қилинаётган ҳужжатнинг олтинчи моддасида бу хусусда аниқлик йўқ. Менимча, ернинг мерос қилиб қолдирилишини қонунийлаштириш тўғри бўлмаса керак. Бу салбий оқибатларга олиб келиши, ернинг унда ишлайдиганларга берилиши йўлида тўсиқ бўлиши мумкин.

— Бугун муҳокама қилинаётган қонуннинг фақат икки бўлими юзасидан фикримни билдирмоқчиман, — деди Денов сут заводининг аппаратчиси депутат **К. Турсунов**. — Унинчи бўлим — хусусий мулк тўғрисида. Унда: «Хусусий мулкчилик ҳуқуқи амалга оширилаётганда ёлланма меҳнатдан фойдаланиш мумкин», — дейилган. Буни қандай тушунмоқ керак? Ким кимни ёллайди? Фуқаролар тенглиги қаёқда қолди? Ахир биз социализмда киши кишини эксплуатация қилмайди, деймиз-ку.

Фикримча, мулкчилик шаклларини кўпайтиришнинг ҳожати йўқ, учтаси етарли бўлади. Булар: давлат мулки, хусусий мулк ва ширкат ёки жамоа мулки. Масалан, оилавий мулкни олайлик. Лойиҳада оила аъзоларининг мулки — оила мулкидир, дейилган. Лекин уни, шу мулкни оиланинг ҳар бир аъзосига тақсимлаш шартмикан?

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси тарих, тилшунослик ва адабиётшунослик бўлимининг академик-котиби депутат **А. Асқаров** ўз нутқида унинг фикрича, жумҳуриятимиз ҳозирги кунда Мулкчилик тўғрисидаги қонуннинг қабул қилинишига тайёр эмаслигини таъкидлади. Бунинг сабаби нимада? Бунинг сабаби шундаки, биз марказ билан, Иттифоқ идоралари билан ўз муносабатларимизни ҳали белгилаб олганимизча йўқ.

Қайта қуриш поезди олға бормоқда ва эндиликда уни тўхтатиб бўлмайди. Янги йилдан бошлаб, истасак ҳам, истамасак ҳам бозор иқтисодиётига ўтишимизга тўғри келади. Жумҳуриятнинг бундан кейинги ривожи кўп жиҳатдан биз қабул қиладиган қонунга боғлиқдир. Муҳокама учун тақдим этилган ҳужжат муаллифлари эса аслида Иттифоқ қонунини фақат баъзи бандларига ўзгартишлар киритиб, кўчириб олибдилар. Улар тайёрлаган лойиҳада на бизда тарихан вужудга келган мулкчилик шакллари акс этган, на жумҳуриятимизнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олиниб, уларни ривожлантириш истиқболлари тадқиқ этилган. Қонун лойиҳаси мавҳум, у ҳали хом ва яхшилаб пухталаштиришни талаб этади.

— Хўжалик раҳбари сифатида Мулкчилик тўғрисидаги қонунни қабул қилмай туриб, колхоз ва совхозларнинг аҳволини иқтисодий юксалтириш тўғрисида гапириб бўлмайди, деб ҳисоблайман, — деди ўз нутқида Фарғона вилояти Киров районидаги «Бешариқ» совхозининг директори депутат **Т. Баркашев**. Давлат мулкига халқ мулки эмас, деб қарай бошланиши унинг талон-торож қилинишига, ташмалаб кетилишига, керакли самара бермаслигига олиб келмоқда. Шунинг учун ҳам қонунни қабул қилиш зарур. Шунда мулк эгасиз қолмайди, одамларда манфаатдорлик ва ишлаш истаги пайдо бўлади.

Нотиқ қонун лойиҳасига ўз тузатишларини киритди. У шахсий мулк тўғрисидаги саккизинчи моддага мулкчилик ҳақидаги масалани маҳаллий Советларнинг депутатлари ҳал қилиши тўғрисида банд киритишни таклиф қилди. Шу модданинг иккинчи бандида у ерни ижарага олган фуқаро ва унинг оила аъзолари шу ерни шахсий мулк сифатида сотиб олишга ҳақли, лекин «бунинг учун ижарага берувчининг рухсати бўлиши керак» деб аниқлик киритишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблади.

— Қонунни албатта қабул қилиш керак, — деб ҳисоблайди «Узбекгазстрой» трестининг бошқарувчиси депутат **В. Содиқов**. — Лекин биз бунга тайёрмизми? Менимча, тайёр эмасмиз. Ахир ҳатто биринчи ўқишда ҳам ҳали ҳамма унинг моҳиятини тушуниб олгани йўқ. Ноаниқликлар кўп. Масалан, маҳаллий қишлоқ Советларининг мулки деганн нима? Район Советининг мулки-чи? Айтайлик, Олтиариқ нефтни қайта ишлаш заводи «Ферганаоргсинтез» бирлашмасига бўйсунади. Олтиариқ район ижроия комитетига бу корхонадан ҳеч қандай фойда йўқ, «Ферганаоргсинтез» эса олти миллион сўм даромад олади. Шунинг бирон қисми район Советига бериладими? Буларнинг ҳаммаси қонунда аниқ акс этган бўлиши керак. Корхона, аҳоли солиқларни ўз маҳаллий Советларига тўлашлари ва бу маблағлар ёрдамида шу жой обод қилиниши керак... Шунинг учун қонунни фақат биринчи ўқишда қабул қилишни таклиф этаман. Бу ерда киритилган аниқ таклифларни эса мутахассислар кўриб чиқиб, пухталаштирадилар ва пухталаштирилган лойиҳани кейинги сессияда бизга таклиф қиладилар.

— Мулкчилик тўғрисидаги қонун лойиҳасини халқ депутатлари муҳокамасига қўйиш — жуда масъулиятли вазифа, — деди муҳокамани якунлаётиб, Самарқанд қишлоқ хўжалик институти сиёсий иқтисод кафедрасининг мудири депутат **Э. Хўжаев**. — Бундай ҳужжатлар сокин кабинетларда қабул қилинадиган пайтлар ўтиб кетди. Мен — доимий комиссия раисининг ўринбосари, шу қонун лойиҳасининг муаллифларидан бириман. Ишга етакчи иқтисодчилар, ҳуқуқшунослар, министрликлар ва идораларнинг вакиллари жалб этилган эди. Дарҳақиқат, жумҳурият қонуни иттифоқ қонунига кўп жиҳатдан ўхшаб қолди. Лекин айни пайтда бизнинг лойиҳамиз кўпгина масалаларни янгича талқин этиши билан фарқланади, деб ҳисоблаймиз.

Қонун лойиҳасига корхоналар, министрликлар, илмий-текшириш муассасаларидан келган кўплаб таклифлар киритилди. Тушган барча янги таклифларни ҳам кўриб чиқишга тайёрмиз. Биз, ишчи гуруҳининг аъзолари барча депутатларни бирликка, оқилона ҳамкорликка ва қарорлар қабул қилишга чақирамиз.

Шундан кейин депутатлар Мулкчилик тўғрисидаги қонуннинг муҳокама қилинган лойиҳасини асос сифатида қабул қилдилар ва билдирилган мулоҳазаларни ҳисобга олиб, уни қайта ишлаш учун доимий комиссияга топширдилар.

(ЎзТАГ).

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг иккинчи сессиясида.

В. МОЛГАЧЕВ олган суратлар.

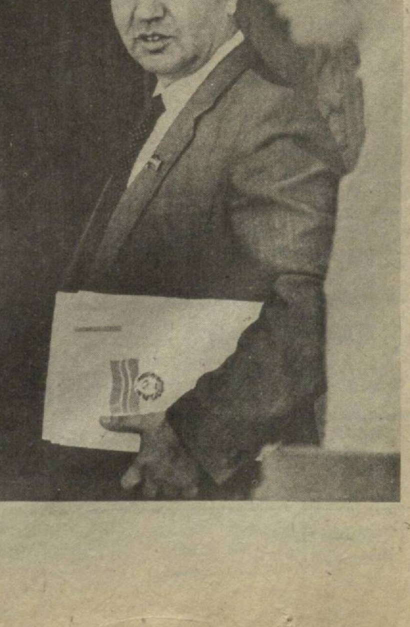

НАЗАРБЕКЛИК НАЗИРНИНГ ФИҒОНИ

Ошкоралик кўзгусида

Назир Муҳаммаджон ўғли хизматдан бироз толиқиб қайтди; нимтатир ғубор инган малла сочлари тўзғиқ, ёниб турувчи ўйчан кўзлари киртайинқираган, офтобданми пича униққан бетларида милт-милт тер.

Ҳар кунгидек парвонавор кутиб олган рафиқаси Муборак аччиқ кўк чой дамлади. Хуш ҳаводек бирам ёқимлики, ичган сари енгил тортган Назир одатига кўра ўзи бошчилик қилаётган маҳалла кўчаларини бир сайр этиб чиққиси келди. Бир нафасгина елпиниб ўтирса-чи, начора, жини ёқтирмайди. Қачон кўрманг, олови баланд самовардек қайнаб туради.

Дўппини бошга илди-да, гузарга йўналди у. Чорчўпларда ўтирганларнинг айримлари жаҳоний чигалликларни ечаётгандек бармоқларини манглайларига тираганларича шахмат доналарини сураяптилар, айримлари бўйин гўшти димламасига тўйинган қассобдек пиёла ўйнатиб чой хўплаяптилар. Самоварчи Қўчқортой эса оёғи олти, қўли етти, беда пайкалидаги эркин беданадек дам у ён йўрғалаётир, дам бу ён, чеҳраси никоҳ базмидаги электр лампаси янглиғ чарақ.

Маҳалладошларининг қалдирғоч парвозидек равон кайфиятларидан этига эт қўшилган Назир мактаб биқинидаги оралиқ кўчага бурилди. Бурилди-ю, шудрингдек тиниқ руҳи пода топтаган кўлмакдек лойқаланиб кетди:

— Бай-бай, яна ахлат тўкишибди-да!! Қалбгинаси қўтирлар-е, нодонлар-е!! Қачон гап таъсир этади буларга-а, гуноҳдан қачон ҳайиқадилар-а!! Эҳ, на дин бор буларда, на инсоний фазилат!! Бу ердан, ахир, ёши катталаргинамас, ўғилчаларимиз ҳам, қизалоқларимиз ҳам ўтадилар-ку! Музқаймоқданми, ариқ сувиданми кўпинча газакланиб тургувчи ютқичларига бу ахлатлардаги маразн зарралар ҳаво орқали кирмайдими, маддалатмайдими!! Бу — биринчиси, дейлик. Иккинчидан, пойабзаллари орқали тарбия, илм хоналарига энгилга илашган хашаротлардек кириб бормайдими бу рудбаъдлар!! Ойликлари кепакчалик салмоқсиз, турмушлари юпун фаррошларимизнинг дармонсиз елкаларидаги зил юклари яна ҳам оғирлашмайдими-а!!

Назирнинг танига титроқ ўрлади, таъбига қузғун галаси қўнди, чекка томирлари йўғон-йўғон чувалчанглардек бўртиб чиқди. Аламидан дарғазаб арслондек наъра тортгиси, имонсизлар, дея қичқиргиси келди. Лекин андиша унинг алангасига сув урди. Ахир, айбдор ким? Аниқмас-да, ана шуниси жизза қилади-да кишини. Кўрмай, тутмай туриб кимнинг ёқасидан олади, кимнинг жағига тарсак туширади?! Шу мулоҳазалар кўз ўнгидан пойгадаги отлардек лип-лип ўтгач, йиғлай-йиғлай тинкаси қуриган мурғакдайин оғир хўрсинди. Сўнг зино содир этаётган бетовфиққа нигоҳи тушган номозхондек бошини сарак-сарак этган йўсинда оҳиста йўрта кетди. Йўрта-йўрта, охири, қирғоқларга тўш уриб оқаётган Жўнариқ соҳилидан чиқди.

Ў-ў-ў, ҳайҳот!!! Нима гап ўзи, дерсизлар балки? Нима гап бўларди, акагинанг айлангурлар, эни кичиги қўй қумалоғидек виж-виж пашшалар ғув-ғувидан нозик асабларимга пўрт-пўрт тиканак санчилса нетай, баайни узумзорни босган қораялоқ галаси-я! Қўланса ҳидни-ку қўяверасиз, нақ тўнғизхона шалтоғи ағдарилгандек. Сабаби нима, деяпсизми-а? Во, айтсам тилим, айтмасам дилим куяди, кимнинг кулбасида ўзларича неки ортиқча, ана шунинг ўркач-ўркач уюмларидир. Сасиган сабзи ё офтобсўхта саримсоқ дейсизми, бир-бирига туташиб бурқсиётган увада латта-лутталар дейсизми, орога ўч хонимларнинг упа-эликдан бўшалган пардоз қутиларию куя тушган улама сочлари дейсизми, эски плёнкаю синтетик каноп аралаш чиннигул поялари дейсизми, зарурхонада ишлатилган қоғозу кесак дейсизми, қисқаси, дайди итларга эрмак бўлиб турган эчкининг аччиқичагидан то ҳаром ўлган бузоққача шу ерда, Сизу бизга мунис оналар меҳридек олам-олам завқ бахш этгувчи ана шу айқин анҳор қирғоғида. Бижғиқ бўй, аччиқ тутун енгил шабада етагида қуйи қиялик тарафдаги файзли ҳовлилар томон кимё маҳсулотлари заводи мўрисининг озори жон қурумларидек таралиб турибди, пуркалиб турибди.

Огоҳ тортинг, эй, қора кўзлар, огоҳ тортинг; мен сизга шунчаки бир чўпчак сўйлаётганим йўқ, инсон саломатлигининг иблисдек кўзга кўринмас ашаддий ёвлари бўлмиш қорин терламасию меъда яллиғланиши, сариқ, исҳақ... каби ўта хавфли касалликлар уялари айнан шу ерда, шу ер сингари бахти қувғин масканлардадир. Наҳотки шунга фаҳмингиз етмаса, наҳотки онгингиз, шуурингиз шу даражада паст бўлса, эҳ!! Кўп қаватли бинода яшамайсиз-ку, камида етти-саккиз сўтиклик томорқангиз бор-а, этагидан иккитагина чоҳ очиб қўйсангиз осмон узилиб ерга тушмайди. Чиқиндиларингиз ана шу чоҳга ташланади; иккинчиси тўлгунча биринчиси чириндига айланади, экинларингизга нақдгина ўғит! Бўшалгани тўлгунча усти ёпиғи етилиб туради. Ҳам қулай, ҳам бечиқим. Тарихимизга бир назар ташланг, ота-боболаримиз шу йўлни қўллашган. Ахир, улкан заковат эгалари бўлган улар!

Кўзинг ғилай бўлса ойнакда не айб, дейдилар, борини кўрсатадида. Ҳа, қовоғингизни уйманг, чамамда, кўпларингиз афтингизни мушук яласа, пишт, дейишга эринадиган кўринасиз, тозалик билан иркитликнинг фарқига бормайдиган кўринасиз. Бўлмаса бир иш қилишдан аввал унинг оқибатини ўйлаган бўлардингиз. Ана шу ўйловсизлигингиз касридан қанча-қанчаларнинг боши ёстиқда, айримларнинг умр ришталари чирт-чирт узилаяпти.

Назир кафтини энгагига тираганича сархуш гиёҳванддек хаёлга чўмди: «Очиғи, ҳадеб кўнгилчанлик қилавериш, ҳадеб оғирликни ўзингга олавериш бемаъниликэкан; қатъийлик йўқ ерда интизом ҳам йўқ экан..!».

Латтадек бўшашди, истар-истамас одимлади у. Эллик-олтмиш қадамча юрган ҳам эдики, чиқинди ташувчи икки юк машинаси анҳор лабидаги бояги харобага бир дунё дахмаза ағдарди-кетди, тўзғоғи Назирнинг юз-кўзига келиб урилди:

— И-е, шаҳарга қарашли машиналар-ку, мана, гап қаёқда экан! Ҳим-м, ўзимизникилар оддий бир яра бўлса, булар хатарли ўсимта, илдизини қирқиш керак!

У эртасига эрталабоқ озодаликни сақлаш ва юқумли касалликлардан муҳофаза қилиш идорасининг бош врачи Муҳаммад Абдухолиқов ҳузурида бўлди. Пашша қўриб ўтирган экан. Пашшалар мураббо қолдиғига йиғилган қумурсқа денг. Унга Назир аҳволни инига илон кирган чумчуқдек тўлғаниб гапирди. Муҳаммад эса, аввалига, оламга ўт кетса самандарга на ғам, қабилида бўлди, сўнг, ўпкангни бос, мунча бидирламасанг, дегандек совуққина тиржайди-да, салмоқланиб деди:

— Акахон, қизил қор биргина сизнинг маҳаллангизда ёғаётгани йўқ. Мана, масалан, менинг ўзим, ишонасизми, шаҳарнинг қоқ белида тураман, эшигимнинг рўпараси, ажабланманг, ахлатхона. Биласизми, майда пашша, айниқса, чивин деган сабил уруғ-аймоғи билан ўша ерда. Бу қуриб кетгурлар ҳар ўтганимда гоҳ кўзимга урилсалар, гоҳ бурнимнинг катагида бекинмачоқ ўйнайдилар. Кўзгинам, мана шу кўзгиналарим ишқалайверганимдан одеколон ичган алкашнинг тумшуғидек қонталаш бўлиб кетади. Лекин, акахон, чидайман.

— Сен ҳам чида, кўник, демоқчимисиз?!

— Ҳа-да, бошқа чора йўқ-да. Мана, кўриб турибсиз, иш кабинетимда ҳам пашша бозори. Паразитлар ахлатхоналардан учиб келишаяпти-да. Бу борада на раҳбарлар жон куйдиришади, на халқ сайлаб қўйган депутатлар. Битта менинг кучим қаёққа ҳам етсин! Гапимга ишонсангиз, акахон, дард тутган хотиндек роса тўлғандим: бу хусусда мен арз қилмаган юқори маҳкама, нуфузли амалдор қолмади. Масалан, Тошкент область озодаликни сақлаш ҳамда юқумли касалликлар тарқалишига қарши кураш идорасининг бошлиғи Филомена Константиновна Стромга, табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг раиси ўринбосари Ғайбулло Жўраевга бир неча бор эландик, кўмак тиладик. Буни қаранг, алам қилмайдими, акахон, улар жароҳатимизга малҳам бўлиш ўрнига, аксинча, туз сепдилар.

— О-ҳо, ҳай-ҳай! Кечирасиз, далил келтирсангиз бўладими?

— Нега бўлмасин! Мана, жумладан, «Партия XX съезди» колхозига қарашли жарликка шаҳарнинг Чилонзор, Акмал Икромов, Октябрь районлари аҳолиси ахлатини тўкилишига ризолик билдирдилар. Улар имзо чеккан 1989 йил 28 февралдаги 8—20 рақамли, 1989 йил 30 мартдаги 03—4—121 рақамли жавоб хатлар бунга далилдир. Биз эса қатъиян ман этгандик. Уларки, бу ишга бефарқ қараганларидан кейин, айтинг-чи, биз додимизни кимга айтамиз, кимга!!

— Ўша жарликка шу кунда ҳам ахлат ағдарилаяптими?

— О, асти сўраманг, ҳиди атрофдагиларга нафас олдирмаяпти, пашшасини осмондан ёғилган чигиртка деяверинг. Диққати ошган деҳқонлар, эшитаяпсизми, яқинда депутат Ғайратбек Субхоновга арздод қилишибди. Субхонов, биламан, анойилардан эмас, қишлоқ оқсоқолларидан Холмат Қоражўраевдақа элатига қайишувчан киши, курашувчан киши. Тинч ўтирмаётгандир.

—А-ҳа, буёғи чаккимас, —дея кўкрагини кериб қўйди Назир. — Яна бир нарсани сўрасам бўладими?

— Бемалол.

— Икки оғзимиз, икки қўлимиз бўлгани билан, менимча, мия қатиғимиз турлича. Амалдорлар ҳам, янглишмасам, худди шундақа. Хўш, сиз мурожаат этган амалдорлар ичида қай бири ўз постининг садоқатли навкари экан?

— Ҳеч бири. Айниқса, районимиз ижрокомида ўтирганлар. Уларга жаврай-жаврай, афсус, минг афсус, карвон кетидан акиллаган итдек бўлиб қолавердим. Охири, мана, сочларимга оқ оралаяпти. Мана сизга гапнинг лўндаси, акахон!

— Тушунарли, — деди Назир хомуш тортиб. — Дарвоқе, ахлат ағдариб қочувчи шофёрларни тергайдиганлар йўқми бизда?

— Нега бўлмасин, бор, исми шарифи — Жалол Эргашев. Ёзиб олинг, телефони —53-345.

Назир уловига ўтир-а, рулни ўнгга бурди, учди. Чамаси бир сиқим писта чаққунчалик вақт ўтмай озодаликни сақлаш бўйича милиция вакили хонасига етиб келди:

— Кирсам бўладими?

— Марҳамат!

— Эргашев сизми?

— Ҳа, Жалол Эргашев мен бўламан. Хизмат?

— Мен Назарбекданман. Маҳалла қўмитаси оқсоқолиман, отим — Назир. Ёзиб қўйинг, телефоним — 46-558. Ўртоқ Эргашев, гап бундоқ, бу масалани мен пойонига етказмай қўймайман, ҳа, қўймайман!

— Қандақа масала экан?

— Шаҳарликлар ахлати бизнинг майдонларга ташланаяпти, табиат булғанаяпти, сиҳатимиз борган сари илиги синган отдек оқсаяпти. Эҳ, бу ножўяликка бош кўтармаслик қонуннинг қайси бандида зикр этилган?! Кўрсатинг, мен бир ўқиб чиқай!

— Нолангиз, биродар, жуда ўринли; мен ҳам бу нолага жўр бўлувчилардан бириман. Сирасини айтганда, бир ўзим ёлғизлик қиляпман-да. Шунга қарамай 200 дан зиёдроқ шофёрни жиноят устида қўлга туширдим, 10 манатдан жарима ундирдим. Бундан ташқари, иш жойларига ёздим, ўрнак бўларли чора кўрилишини талаб этдим.

— Натижаси бўлдими?

— Йўқ. Шофёрлар ҳамон эгри йўлга кирган аёлдек тийилмаяптилар, нуқул қоронғида, эл уйқудали пайтда тўкиб қочишаяпти.

— Тунда уларни қопқонга туширув мушкулдиров?

— Йўқ, мушкуллик менинг ёлғиз қўллигимда. Кошкийди штат кенгайса, ўрин битталиги чатоқ бўлаяпти-да. Қоровул якка бўлса ўғриларга байрам, деб шунга айтишади-да.

— Бошлиғингиз бу ҳақда қандай фикрдалар?

— Оғзиларида толқон.

Назир хайрлашди. Ташқарига чиқа туриб хаёлга толди: «Таажжуб, нималар бўлаяпти ўзи-а, тушимми ё ўнгим?! Ҳалигина ўз қулоғим билан эшитдим-а, тозалик қўриқчиларида фиғон, буларда эса лаванглик. Қизиқ, ботмон-ботмон ахлат ағдараётган шофёр тўрга илинсагина атиги 10 сўм товон тўлайди. Тўлайди-да, хиргойини ванг қилиб кетаверади. У ағдарган ахлатдан қанча-қанчаларнинг соғлиғига футур етади. Бу ёғи билан ҳеч кимнинг иши йўқ. Даҳшат!!»

У жилди, ғайрати сел тошқинидек жўш уриб жилди. Кўнглидаги тугунни ечиш муддаосида талайгина йирик-майда данакларни чақиб кўрди. Бирontасидан таъмли мағиз топмагач, тўғри шаҳар ижроқўми ўрдаси сари йўл олди. Бир маҳал бу муаззам даргоҳнинг мутасаддиларидан бири бўлмиш Ғафур Рустамовга рўпара келди:

— Зарур масала бор, гаплашувга вақтингиз қалай?

— Эшитаман, — деди Рустамов унга мўлтайиб.

Назир ўзининг кимлигини, нима мақсадда келганини қисқача иншо этди-да, асосий гапга ўтди:

— Ўша виждонсиз шофёрларнинг ишбошилари сизнинг қўл остингизда экан. Талаб қиламан, эвини топинг, бизнинг ноҳияга ахлат тўкишни тўхтатсинлар! Ана шу ахлатларингиздан касаллик тарқилаяпти, эшитаяпсизми, касаллик тарқалаяпти!

— Тўғри, бўлиши мумкин. Бироқ, сиз ҳам бизни тушунингда. Хўш, бутун шаҳар ахлатини қаерга сиғдирамиз?!

— Вей, менга айтинг-чи, — деди Назир унга уккидек кўз қадаб, — бу лаънати ахлатлар аслида қаерга ташланиши керак, ахир, тайинли бир жойи бордир!?

— Борликка бор-а, бироқ, э-ҳей, биласизми, Оҳангарон йўлида у, жуда олис.

— Лўттибозлик қилманг, белгиланган жойга ташланиши керакми, керак!

— Тўғри, жуда тўғри айтасиз, бироқ, биринчидан, ёқилғи тақчил, давлатнинг берадиган бензини етмайди. Иккинчидан, ишлатилиб турилган машиналаримиз баайни шалдироқ арава, олисга йўртолмайдилар. Планни бажариш эса шарт. Шофёрлар, ўзингиз ўйланг, ўлсинми...

— Э-ҳа, ҳўкизнинг қулоғига танбур чертгани келибман-да. Ўргилдим!! Етади, сиз билан пачакилашиб ўтиришга менда вақт йўқ!

Назир ўрнидан шахт турди-да, гурс-гурс юриб чиқиб кетди. Салдан сўнг раис қабулида бўлди. Раис уни ўз муовини Рўзи Ҳикматиллаевга йўллади. Ҳикматиллаев бир лаҳзалик суҳбатдан сўнг ободончилик ишлари бошқармаси бошлиғи Муҳаммаджон Зуфаровни ҳузурига чақирди, рўй бераётган нохушликни бартараф этиш ҳақида фармойиш берди. Зуфаров Назирни ёнига олди-ю, ўша нохушликларни ўз кўзи билан кўргани Калинин ноҳияси сари шошилинч жўнади.

* * *

Кечқурун Назир уйига илжайиб кириб келди.

— Ҳа, дадаси, маошингиз кўтарилдими, дейман-а, оғзингиз қулоғингизда!

— О, хотинжон, суюнчи бер, суюнчи! Ахлат балосига қарши жангда ғолиб чиқдим.

— Хайрият, шунча югурганингиз бекор кетмабди.

Ямин ҚУРБОН

Сиз кўриб турган нокдеккина яноқдаги сўгални эслатувчи кўнгилсиз манзара Калинин район озодаликни сақлаш ҳамда юқумли хасталиклардан ҳимоя қилиш маҳкамаси ёнгинасида суратга олинди. Суратдаги бу ҳол худди сояга ўхшайди; қишда ҳам, ёзда ҳам вақти-вақти билан қайталанаверади. Унга нигоҳи тушган қанча-қанча нозик таъблар ўхчиқ дардига мубтало бўлиб қолганлар, ҳамон шифосини излашиб юришибди.

Иккинчи манзара эса «Хасково» совхози ҳудудидан ўкраб ўтаётган Жўн ариқ анҳори соҳилидир. На атрофдаги бирон мўмин ачинади унга, на совхоз мутасаддилари, на халқ сайлаб қўйган ишончли вакиллар.

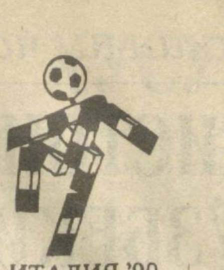

ОМАДСИЗЛАР САФИДА

Бугун жаҳон биринчилигининг барча гуруҳларида саралаш учрашувлари ниҳоясига етиб, ҳал қилувчи баҳсларда иштирок этадиган кучли 16 команда маълум бўлиши керак. Аммо бу масала айрим группаларда ҳал бўлмай турибди. Фикримизнинг далили учун Англия, Голландия, Ирландия, Миср терма командалари кирган олтинчи гуруҳни олайлик. Ана шу мамлакатларнинг футболчилари икки турдан сўнг барча учрашувларда дуранг ўйнаб, иккитадан очкони қўлга киритдилар. Устига-устак тўплар нисбати ҳам бир хил — 1:1. Бугун мазкур гуруҳда Англия — Миср, Ирландия —Голландия учрашувлари ўтказилади. Агар бу матчлар бир хил ҳисобда (масалан, 0:0, 1:1, 2:2 ва ҳоказо) тугаган тақдирда командалар учтадан очко тўплайдилар. Бундай ҳолларда аввало тўплар нисбатига қаралади, яъни кимнинг кўп тўп киритгани инобатга олинади. Бу кўрсаткич ҳам бир хил бўлса, у ҳолда жаҳон биринчилигида қабул қилинган низомга кўра қуръа ташланади. Шунинг ўзи ҳам футбол анжуманига келган командаларнинг кучи тенг эканлигини, улар ўртасида бўшлар йўқлигини кўрсатади.

Шундай экан, СССР терма командасини кучсиз деб бўладими? Мутлақо йўқ. Камерун футболчилари билан ўтказилган учрашув буни тасдиқлади. Мамлакатимиз вакиллари рақибларини йирик ҳисобда мағлубиятга учратдилар. Ҳамма гап шундаки, футболчиларимиз жуда кеч ўзларига келдилар. Агар илк учрашувдан бошлаб шундай тарзда ўйнаганларида натижа ўзгача бўлиши турган гап эди. Улар олдида тўсиқ пайдо бўлмасди. Афсуски, кучларни барча баҳсларга тенг тақсимлай олмаган футболчиларимиз омади келмаган командалар сафидан жой олишга мажбур бўлдилар.

Куни кеча ўтказилган учрашувлардан сўнг бундан кейинги баҳсларда қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритган командалар сони кўпайди.

Энди ишқибозларни ўтган куни ўтказилган учрашувлар натижаси билан таништирамиз. Колумбия терма командаси билан 1:1 ҳисобида дуранг ўйнаган ГФР футболчилари тўртинчи гуруҳда биринчи ўринни эгалладилар. Бирлашган араб амирликлари командасини 4:1 ҳисобида енгган югославияликлар иккинчи ўринга кўтарилишди. Учинчи ўринни олган Колумбия терма командаси да келгуси мусобақаларда қатнашиш имконияти яхшиланди.

Биринчи гуруҳга кирган Италия ва Чехословакия, Австрия ва АҚШ терма командалари ўртасидаги учрашувлар ҳам қизғин кураш остида ўтди. Майдон эгалари — итальян футболчилари чехларни 2:0 ҳисобида енгдилар. Австрия футболчилари эса АҚШ терма командасини 2:1 ҳисобида мағлубиятга учратишди.

Демак, бугун ўтказиладиган тўртта учрашув билан жаҳон биринчилигида саралаш баҳслари ниҳоясига етиб, кучли 16 команда узил-кесил маълум бўлади. Шундан сўнг улар ўртасида олтин медаллар учун ҳал қилувчи учрашувлар бошланади.

Т. СОЛИЕВ,
И. АЛИМОВ.

МУСОБАҚА ВА НАТИЖА

ЧИМ ХОККЕЙИ

Хотин-қизлар ўртасида мамлакат биринчилиги давом этаяпти. Куни кеча ўтказилган учрашувлардан сўнг жумҳуриятимиз командалари ўз мавқеиларини анча яхшилаб олдилар. Масалан, «Андижанка» ўз майдонида Москва областининг «Спартак — Родники», Бокунинг «Связист» клубларини қабул қилиб, жамғармасига етти очко ёзди. Бу машҳур коллективга ўйинлар жадвалининг иккинчи поғонасига чиқиб олиш имконини берди.

Бу йил олий лигада илк бор қатнашаётган Бухоронинг «Технолог» командаси яхши ўйинлари билан ишқибозларни хушнуд этмоқда. Қизларимиз саккиз учрашувдан сўнг 9 очко тўплаб, учинчи ўринда бормоқдалар. Навбатдаги кўш ғалабалардан кейин Тошкент областининг «Политотдел» коллективи ҳам мавқеини мустаҳкамлаб олди. Колхоз командаси қизлари 8 очко билан тўртинчи ўринга кўтарилдилар.

Энди ўйинлар жадвалидаги вазият билан танишинг:

	У	Т	О
«Колос»	8	14—4	13
«Андижанка»	8	6—6	10
«Технолог»	8	6—8	9
«Политотдел»	6	13—8	8
«Ритм»	8	7—10	8
«Связист» (Олмаота)	6	12—9	7
«Связист» (Боку)	8	6—8	7
«Роксолана»	8	8—10	6
«Спартак—Родники»	8	10—13	5
ФИСК	6	4—6	4
«Дончанка»	6	4—8	3

ҚИЛИЧБОЗЛИК

Киевда ўтказилган СССР биринчилигида жумҳуриятимиз шарафини Д. Зокирова, Л. Саидова, Е. Мазуренко, Е. Кузнецова, С. Рибникова каби қизлар ҳимоя қилдилар. Афсуски, уларнинг чиқишлари муваффақият келтирмади. Украина, Белоруссия ва Болтиқбўйи жумҳуриятлари вакиллари билан тенгма-тенг баҳслаша олмай ўйинлар жадвалининг иккинчи қисмига тушиб кетдилар.

САМБО

Спортнинг бу тури бўйича Кстово шаҳарчасида (Горький области) Совет Иттифоқи Қаҳрамони Н. Талалушкин соврини учун ўтказилган Бутуниттифоқ мусобақасида 180 га яқин самбочи қатнашди. Чебоксарилик Э. Хритин, Горький областидан С. Зайцев, М. Қодиров, саратовлик А. Новичков, кировлик С. Хижин, кстоволик Е. Васягин, Е. Есин, С. Лоповок, О. Тактаров, дзержинсклик А. Пупов ўз вазн тоифаларида биринчи ўрини эгалладилар.

Муҳаррир ўринбосари Н. ЁҚУБОВ.

Ойнаи жаҳонда

22 ИЮНЬ, ЖУМА

● ЎзТВ I

17.30 Кўрсатувлар тартиби.
17.35 Янгиликлар.
17.40 «Касблар ҳақида ҳикоялар».
18.10 Болалар учун мультфильм. «Шоҳ Султон ҳақида эртак».
19.00 «БМТ тинчлик ва хавфсизлик учун курашда».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Асаблар ва ғазаблар». Катталар учун мультфильм.
20.00 Москва. «Время».
20.30 «Агар мўъжиза юз берса». Сафия Сафтарова.
21.05 «Одобнома».
21.20 «Навоийхонлик». Мусиқий кўрсатув.
22.00 «Ахборот».
22.20 «Дийдор». Андижон вилояти Й. Охунбобоев номидаги мусиқий театр спектакли.
23.50 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

17.35 Мактаб ўқувчилари учун.
18.20 «Аёллар». Бадиий фильм «Тенгдошлар» (рус тилида). (М. Горький номли киностудия).

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

20.00 Москва. «Время».
20.30 «Симои яу фард». Ҳасан Ражабов — «Йўлбарс дараси» ўрмончиси.
20.50 «Болалар ҳам қўшиқ куйлашди». Телефильм.
21.15 «Навои най». Қурбонали Ёқубов.
22.00 «Ахбор».
22.15 «Бани адам аъзои якдигаранд».
22.30 Бадиий фильм.

● МТ I

6.00 «120 минут».
8.00 «Уруш». Олти серияли телевизион бадиий фильм. 5-серия.
9.15 Футбол. Жаҳон чемпионати. Англия — Миср терма командалари. 2-тайм. Италиядан кўрсатилади.
10.15 «Дўстлик меридианлари». Бауман номли Москва олий техника билим юрти «Гаудеамус» ва Брауншвейг шаҳри (ГФР) «Камерата вокале» ёшлар хорларининг концерти.
11.00 «Ғолиблар».
12.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.

* * *

16.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.

* * *

17.00 «Чўл репортажи». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. Қозоғистонда қўйчиликнинг иқтисодий ва ижтимоий муаммолари ҳақида (Олмаота).
17.30 «Қўшиқни эслаб қол». Катталар ва болалар учун кўрсатув.
17.45 «Балерина кемада». Мультфильм.
18.05 Ҳужжатли фильм.
18.50 «Уруш». Олти серияли телевизион бадиий фильм. 6-серия.
20.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
20.30 Долзарб интервью.
20.40 П. И. Чайковский номли IX халқаро конкурсда.
21.00 Брэйн ринг. «Нима? Қаерда? Қачон?».
21.45 «Нигоҳ».
23.15 «ТСН». Янгиликлар телевизион хизмати.

● МТ II

8.00 Эрталабки бадан тарбия машқлари.
8.15 Футбол. Жаҳон чемпионати. Жанубий Корея — Уругвай терма командалари. 2-тайм. Италиядан кўрсатилади.
9.15 Болалар учун фильм. «Хотирада қолсин деб». 2-серия.
10.20 Футбол. Жаҳон чемпионати. Ирландия — Голландия терма командалари. 2-тайм. Италиядан кўрсатилади.

* * *

17.25 П. И. Чайковский номли IX халқаро конкурсда.
19.10 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. «Чистая Чусовая» экспедицияси» (Свердловск).
19.35 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Каркушаникига меҳмонга».
19.50 Коллаж (реклама, ахборот эълонлар).
20.00 Россия партия конференциясида.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб, — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Р. — 03317. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д. 1210.